

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM DALI

İSLAMİ BANKACILIKTA UYGULANAN BİREYSEL
MURABAHA İŞLEMLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah CÜRE

İstanbul
Nisan, 2017

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM DALI

İSLAMİ BANKACILIKTA UYGULANAN BİREYSEL
MURABAHA İŞLEMLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah CÜRE

Danışman: Yard. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ

İstanbul
Nisan, 2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından İslam Ekonomisi ve Finans Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

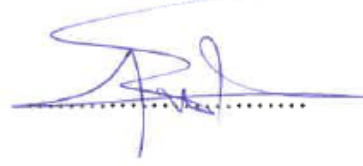
Başkan Yrd. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ (Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Turgay GEÇER

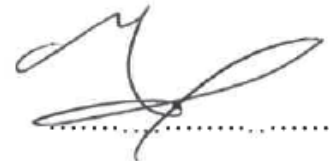

Üye Yrd. Doç. Dr. Ensari YÜCEL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim GÜNEY

Enstitü Müdür V.

ÖNSÖZ

Murabaha işlemlerinin uygulanmasında İslami bankalar arasında uygulama farklılıklarının olduğu görülmektedir. Bunun sebebi kimi zaman yasal nedenlere dayanmakta kimi zaman alimlerin farklı görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’deki adı ile Katılım Bankalarında da çağdaş murabaha işlemlerinin uygulanmasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

AAOIFI ve IFSB gibi düzenleyici kurumlar, İslami bankaların işleyişlerinde İslam hukuku ilkelerine bağlı kalmalarını sağlayacak bir kaynak oluşturmak, farklı fıkıh danışma kurulları tarafından verilen fetvalar ve alınan kararlar arasında uyum sağlamak amacıyla standartlar yayınlamaktadır.

Bu noktadan hareketle, İslami bankacılıkta uygulanan bireysel murabaha işlemleri kapsamında, Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanan bireysel murabaha işleyişi ve işleyişin çağdaş murabaha standartlarına uyumu konusu, üzerinde durulmaya değer bulunmuştur.

Katılım Bankacılığı için büyük bir önem taşıyan murabaha konusu üzerine yaptığım bu çalışmamda, tez konumun belirlenmesinde, yön tayininde ve tamamlanmasında desteğini esirgemeyen, bilgi ve deneyimiyle beni aydınlatan Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ’a, bu akademik sürece girmeme destek olan ve yoğun geçen çalışmalarımda bana sevgi ve hoşgörüsü ile yardımcı olan eşime, gerekli kolaylığı gösteren ve görüşleri ile desteğini esirgemeyen Sayın Yöneticim İlhan SARICAN’a teşekkür eder, çalışmamın tüm ilgililere yararlı olmasını temenni ederim.

Bu çalışmamı, bana bir Katılım Bankası çalışanının aynı zamanda insanlara faizin haram olduğunu anlatan bir tebliğci de olduğunu öğreten, yapılan şube toplantılarının sonunda kuruma hayırlı kazanç, müşterilere de ödeme kolaylığı isteyerek dua eden, faizsiz sistemin yayılması için çaba gösteren ve bir Katılım Bankacılığı gönüllüsü olan rahmetli Müdürüm Ahmet DİLEK’e ithaf ederim.

Emrullah CÜRE

Nisan, 2017

ÖZET

İSLAMİ BANKACILIKTA UYGULANAN BİREYSEL MURABAHA İŞLEMLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Emrullah CÜRE

Yüksek Lisans, İslam Ekonomisi ve Finans

Tez Danışmanı : Yard. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ

Nisan- 2017, 60 + IX Sayfa

Murabaha; bir kimsenin sahip olduğu malı, alış fiyatı üzerine müşteriyle anlaşılan miktarda kar koyarak ve bu durumu müşteriye beyan ederek satmasıdır. Malın maliyetinin ve üzerine konulan kar miktarının müşteri tarafından bilinmesi şarttır. Murabaha akdi, daha önce taraflar arasında herhangi bir vaad işlemi söz konusu olmaksızın gerçekleştirilirse klasik murabahadan söz edilir. Ancak İslami finans kuruluşu aracılığıyla ve mal almak isteyen müşteriyle daha önceden taraflar arasında vaad işlemi gerçekleştirilerek murabaha sözleşmesi akdedilirse çağdaş murabahadan söz edilir.

İslami bankaların gerçekleştirdiği bu çağdaş murabaha işlemlerinde uyulması gereken çağdaş murabaha standartları, AAOIFI Fıkıh Kurulu tarafından “*İslami Standart 8 – Murabaha*” adı ile yayınlanmıştır.

Bu çalışmada, ilk olarak İslami bankaların çağdaş murabaha standartlarına uyarak bireysel çağdaş murabaha işleyişlerinin nasıl olması gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Akabinde Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanan bireysel çağdaş murabaha işlemleri yasal dayanaklarıyla birlikte ve tüm detaylarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Katılım Bankalarında çağdaş murabahanın işleyişi, çağdaş murabaha standartları ile mukayese de edilerek uyum sağlanamayan uygulamaların da tespit edilmesi amaçlanmıştır.

İnceleme sonucunda, Katılım Bankalarının bireysel çağdaş murabaha işleyişlerinde farklılıklar olduğu ve bazı standartların da yasal sebepler nedeniyle uygulanmadığı görülmüştür. Standartlara tam uyum sağlanabilmesi için yasa koyucular tarafından bazı yasal değişikliklerin yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslami Bankacılık, Katılım Bankacılığı.

ABSTRACT MASTER THESIS

MURABAHA TRANSACTIONS FOR RETAIL CUSTOMERS IN ISLAMIC BANKING: TURKEY CASE

Emrullah CÜRE

Supervisor : Yard. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ

2017 – Page : 60 + IX

Murabaha; It is a contract that a person sells the property that he owns by putting profit in the amount agreed with the customer based on the purchase price-cost. It is absolutely required that the cost of the property and the amount of profit are known by the customer. Murabaha contract is mentioned as classical murabaha if the contract has been done without any promises before between the parties included in the transaction. However, it called as contemporary murabaha if it is concluded between the Islamic finance institution and the customer who promised to the seller that he will buy the property.

The murabaha standards that to be taken into account during these contemporary murabaha transactions which are carried out by Islamic banks, have been published by the AAOIFI Board of Fiqh as "Islamic Standards 8 - Murabaha".

In this study, it was attempted to explain how the Islamic banks retail contemporary murabaha operations must be according to the contemporary murabaha standards. Subsequently, the retail contemporary murabaha transactions applied by the Participation Banks in Turkey have been tried to be clarified with their legal basis. It is also aimed to determine the standards which cannot be complied with, by comparing the Participation Banks murabaha transactions with the contemporary murabaha standards.

It has come to the conclusion that some differences have been observed when comparing retail contemporary murabaha operations of between each Participation Bank and some standards cannot be applied due to legal reasons. So some legislative amendments must be made by the legislator to be fully compatible with the standards.

Key Words: Islamic Banking, Participation Banking,

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT MASTER THESIS	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	2
1. İSLAMİ BANKACILIK.....	2
1.1. İslami Bankacılığın Tanımı ve Temel İlkeleri	2
1.2. İslami Bankacılığın Doğuşu ve Gelişimi.....	3
1.3. İslami Bankacılık Faaliyetleri ve Yöntemleri	5
1.3.1. Fon Toplama Yöntemleri	5
1.3.2. Fon Kullanırma Yöntemleri	5
1.4. Dünyada İslami Bankacılık	8
1.5. Türkiye’de İslami Bankacılık (Katılım Bankacılığı)	9
1.5.1. Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	9
1.5.2. Katılım Bankacılığının Yasal Çerçevesi.....	10
1.5.3. Türkiye’de Şu An İtibariyle Mevcut Katılım Bankaları	11
1.5.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.....	12
1.5.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	12
1.5.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	12
1.5.3.4. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	13
1.5.3.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.....	13
1.6. İslami Bankacılık Alanındaki Uluslararası Kuruluşlar	14
1.6.1. İslam Kalkınma Bankası (IDB)	14
1.6.2. İslami Bankalar Ve Finans Kurumları Genel Birliği (CIBAFI).....	14
1.6.3. İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI)	14
1.6.4. İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI) .	15
1.6.5. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)	16
1.6.6. Uluslararası İslami Finans Piyasası (IIFM).....	16
1.6.7. Uluslararası İslami Derecelendirme Kuruluşu (IIRA)	16

BÖLÜM II	17
2. İSLAMİ BANKACILIKTA MURABAHA	17
2.1. Murabahanın Tanımı ve Meşruiyeti	17
2.2. Murabahanın Tarihsel Gelişimi	18
2.3. Klasik ve Çağdaş Murabaha Akdi	18
2.3.1. Klasik Murabaha	19
2.3.2. Çağdaş Murabaha.....	19
2.3.3. Klasik - Çağdaş Murabaha Karşılaştırması	20
2.4. Çağdaş Murabaha Standartları.....	22
2.4.1. Murabaha Sözleşmesi Öncesindeki İşlemler	22
2.4.2. İslami Bankanın Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi	24
2.4.3. Murabaha Sözleşmesinin Akdedilmesi	27
2.4.4. Teminatlar ve Alacakların Tahsilini Sağlayıcı Tedbirler.....	28
BÖLÜM III	31
3. TÜRKİYE’DE BİREYSEL ÇAĞDAŞ MURABAHA UYGULAMALARI	31
3.1. Bireysel Çağdaş Murabaha İşlemlerinin Yasal Çerçevesi	31
3.2. Katılım Bankalarının Bireysel Çağdaş Murabaha Ürünleri	32
3.2.1. Konut Finansmanı	32
3.2.2. Tüketici Kredisi.....	35
3.3. Katılım Bankalarında Bireysel Çağdaş Murabaha İşleyişi.....	37
3.3.1. Katılım Bankasının Başvuruyu Alma ve Değerlendirme Aşaması.....	38
3.3.2. Katılım Bankasının Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi	42
3.3.3. Katılım Bankasının Malı Müşteriye Vadeli Satması	45
3.3.4. Müşterinin Taksit Ödemelerini Geciktirmesi	47
3.3.5. Müşterinin Erken Ödeme ve Erken Kapama Yapmak İstemesi	48
3.4. Çağdaş Murabaha Standartları ile Türkiye Uygulamasının Mukayesesi	50
3.4.1. Murabaha Sözleşmesi Öncesindeki İşlemler	50
3.4.2. İslami Bankanın Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi	51
3.4.3. Murabaha Sözleşmesinin Akdedilmesi	52
3.4.4. Teminatlar ve Alacakların Tahsilini Sağlayıcı Tedbirler.....	53
SONUÇ	55
KAYNAKÇA	58

KISALTMALAR

BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BSMV	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
İKB	İslam Kalkınma Bankası
KKDF	Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu
SERPAM	Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
vb.	ve benzeri
vs.	vesaire

GİRİŞ

Bu çalışmada, gerçek kişilerin ticari olmayan finansman işlemleri bireysel olarak nitelendirilmiş ve bireysel çağdaş murabaha işlemlerinin Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanma şekli, yasal dayanakları ve tüm detaylarıyla birlikte ortaya konmaya çalışılmıştır. Katılım Bankalarının çağdaş murabaha işleyişi, çağdaş murabaha standartları ile mukayese de edilerek uyum sağlanamayan standartların da tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma nitel araştırma türünde olup 3 ana başlıktan oluşmaktadır. Doküman analizi ve gözlem teknikleri sonucu elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş ve yorumlanmıştır.

İlk olarak “İslami Bankacılık” başlığı altında İslami bankacılığın tanımı, kuruluşu, gelişimi ve faaliyetleri gibi temel bilgiler yer almaktadır. Dünyada İslami bankacılığın durumu, uluslararası kuruluşları ve Türkiye’deki adı ile Katılım Bankacılığının mevcut durumu da bu başlık altında gözden geçirilmiştir.

İkinci bölüm “İslami Bankacılıkta Murabaha” adı ile ele alınmakta ve murabahanın tanımı, klasik ve çağdaş murabahanın farkı, murabahanın tarihsel gelişimi ve dayandığı delillere işaret edilmektedir. Akabinde, İslami bankalar tarafından kullanılan yöntem olarak çağdaş murabahadan bahsedilerek, İslami bankacılıkta uygulanması gereken şekliyle işleyişinden ve işleyişte uyulması gereken çağdaş murabaha standartlarından bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, “Türkiye’de Bireysel Çağdaş Murabaha Uygulamaları” başlığı altında, Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanan bireysel çağdaş murabaha işlemleri yasal dayanakları ve tüm süreçleriyle birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. Akabinde ise “Çağdaş Murabaha Standartları ile Türkiye Uygulamasının Mukayesesi” başlığı altında, Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanan bireysel çağdaş murabaha işlemleri, çağdaş murabaha standartları ile mukayese edilmiştir.

Sonuç bölümünde, çağdaş murabaha standartlarına uymayan hususların nedenlerinden ve bunlara çözüm olabilecek önerilerden bahsedilmiştir.

BÖLÜM I

1. İSLAMİ BANKACILIK

1.1. İslami Bankacılığın Tanımı ve Temel İlkeleri

İslami Bankacılık, İslami kurallar ışığında hazırlanan mevzuata göre, vatandaşların parasını en iyi şekilde değerlendirmek ve meşru kredi açmak gibi bütün bankacılık ihtiyaçlarını yerine getirmek amacıyla kurulan, her türlü faiz ve hile işlemlerine kapalı ve İslami inanç, adap ve ahlakına saygılı mali ve iktisadi bir hizmet kurumudur (Beki, 2005, s. 127).

İslami bankaların klasik bankalardan işlevsel anlamda bir farkı yoktur. Aralarındaki temel fark iş yapma modelleridir. İslami bankacılık uygulamalarının şer’i kurallara uyumu esastır. Şer’i hükümlere uyarak faaliyet gösteren bu bankalar uluslararası literatürde genel olarak “İslami Banka” olarak adlandırılmaktadır (Yanpar, 2015, s. 125).

Ülkelerinde bu kurumların “İslami Banka” ismini kullanmasına sadece İran ve Pakistan izin verirken, diğer ülkeler bu ismin kullanılmasına pek sıcak bakmamaktadır. Bu noktada en ilginç örneklerden biri, Suudi Arabistan’ın, İslami bankacılığın yaygınlaşmasına önderlik ettiği halde, bankaların İslami banka ismini kullanmasına izin vermemesidir. Ancak faaliyette bulunan bankaların İslami kurallara uygun bir şekilde faaliyet göstermesi ve faiz yasağına kesin olarak riayet etmesinin istendiğinin de altının çizilmesi gerekir (TKBB, 2005, s. 18).

Öte yandan, Mısır, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Sudan, Ürdün, Türkiye ve Malezya gibi ülkelerde, faizsiz bankacılığa, gerek genel bankacılık kanunları, gerekse özel yasal düzenlemeler çerçevesinde müsaade edilmektedir. Ancak bu ülkelerde de “İslami Banka” isminin kullanılmasına sıcak bakılmamaktadır (TKBB, 2005, s. 18).

İslami bankaların, İslam hukuk kurallarına uygun bir şekilde çalışmalarını yapmaları gerekmektedir. Bu nedenle İslami bankaların çalışma felsefesini, İslam hukuku kuralları doğrultusunda belirlenen sınırların ve finansal işlemler için öngörülen temel ilkelerin oluşturduğunu söylemek mümkündür. İslami bankacılık düşüncesi bu temel ilkeleri Kur’an-ı Kerim’den ve Hz. Muhammed’in (aleyhisselam) Sünnet’inden alır. Bu temel ilkeler şu şekilde özetlenebilir (IDB, 2010, s. 16);

- Faizin her türlü keskin bir şekilde yasaktır.
- Para ticari bir mal değildir. Değişim aracı, saklama değeri ve ölçü birimidir. Para satın alma gücünü temsil eder. İslami bankalar, ticaret ve ortaklık yoluyla yapılan servet artışını destekler.
- Risk paylaşımı esastır. Ticaret ve ortaklığa dayalı bu sistemde riski taraflar birlikte üstlenir.
- Piyasaya yapılan suni müdahaleler yasaktır. Karaborsacılık hoş görülmez.
- Yapılan sözleşmelerde (akitlerde) belirsizlik (garar) yasaktır.
- Sözleşmelerde belirlenen kurallara riayet edilmesi gerekir. Ancak kural olarak, sözleşmelerde ileri sürülen şartların, İslam hukuku prensiplerine aykırı olmaması gerekir.
- Sözleşme yükümlülükleri ve bilgileri net bir şekilde açıklanmalıdır.
- Sadece İslam hukuku kurallarına uygun faaliyet ve ürünler finansal işleme konu olabilir. Örneğin alkol ya da kumarla ilgili işlerdeki yatırımlar yasaklanmıştır.
- Sosyal adalet gözetilmelidir. Adaletsizliğe ve istismara yol açan bütün işlemler yasaklanmıştır.

1.2. İslami Bankacılığın Doğuşu ve Gelişimi

İslam dinine göre bir Müslümanın yaşantısı sadece ibadetlerinde değil hayatın bütün alanlarında, İslam dininin öngördüğü kurallara uygun bir şekilde olmalıdır. Kişi hayatını bu kurallar etrafında şekillendirmeli ve bütün hayatını bu sınırlar içerisinde planlamalıdır. Çünkü İslam, hayatın tüm alanlarını kapsayan bir bütündür. Ekonomik prensipler ve meslekler de bu yapının bir parçasıdır. Bu nedenle iktisadi konular, toplumun diğer meselelerinden ayrı ve bağımsız olarak değil, insan hayatının bütünlüğü içerisinde ele alınmalıdır (Zaim, 1992, s. 24).

Bu bağlamda, İslami bankaların doğuşunun en önemli sebebi olarak faiz yasağı gösterilmektedir. İnanan insanların faiz kullanması durumunda hem dinen bir mesuliyet altına gireceğini bildiren ayetlerin var olması, hem de bu ayetlerde faiz uygulamasının ekonomik ve sosyal olarak insanları zora sokacağına bildirilmesi, insanları faiz alıp vermektan uzaklaştıran asli unsur olarak ifade edilebilir. Faiz, İslam dini içerisinde ayetlerle yasaklandığı için uyulması hem imani, hem ameli ve ahlaki, hem de ekonomik yönden zorunluluk içermektedir.

İslami finans kuruluşlarından ilk olarak 1940'lı yıllarda bahsedilmeye başlanmıştır. 1946'da henüz Pakistan ve Hindistan birbirinden ayrılmadan önce bu bölge halkından bir grup Müslüman faizli sisteme karşı alternatif geliştirmek için bir araya gelerek faizsiz bir banka modeli geliştirmişlerdir. Bu sistemde, kredi verilen Müslümanlardan borçlarını ödemelerinin yanında, belli bir süre kazançlarının zekatını da bankaya ödemeleri istenmekteydi (Mutlu, 2003, s. 298).

Bankacılık işlemlerini faizsiz yaptığını savunan ilk kuruluş ise 1963 yılında Mısır'da kurulan Tasarruf Bankası'dır. Mısır'daki bu ilk girişimden sonra birçok ülkede benzer kuruluşlar faaliyete geçmiştir (Ersoy, 1993, s. 12).

1975 yılında halkı Müslüman olan ülkelerde bankacılık faaliyetlerini yürütmek üzere Cidde'de İslam Kalkınma Bankası, 1975 yılında Dubai İslam Bankası, 1977 yılında Kuveyt Finans Kurumu, 1981 yılında ise Daru'l Mali El-İslami gibi faizsiz kuruluşlar açılmıştır (Mutlu, 2003, s. 301).

1980'li yıllardan sonra hızla uygulanan liberalleşme politikalarının etkileri ile bankacılık sistemi ivmeli bir gelişim sürecine girmiştir. Bu hareketlilikten nasibini alan İslami bankacılık, küresel ölçekli kurumlar açmaya ve yeni araçlar ile aktif finansal hareketlilik kazanmaya çalışmıştır. Günümüzde kullandığımız birçok İslami finansal aracın temelleri de bu dönemde atılmıştır. Şu an dünyada Orta Asya ve Afrika başta olmak üzere birçok ülkede faizsiz finans faaliyetleri gösterilmektedir.

İslami bankacılığın tarihini şu üç aşamada özetlemek mümkündür (Türkmenoğlu, 2007, s. 14):

- 1- Doğu Dönemi (1972-1975): Bu dönem petrol gelirlerindeki ani artışın ve büyük likiditenin hakim olduğu dönemdir.
- 2- Gelişme Dönemi (1976-1983): Bu dönem İslami bankaların Arap körfezinden, doğuda Malezya, batıda İngiltere'ye kadar yayıldığı dönemdir. Bu dönemde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur.
- 3- Olgunluk Dönemi (1983'den günümüze): Bu dönem Arap dünyasının, petrol gelirlerindeki azalma, doların güçlenmesi, faiz oranlarının artması, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin yaşandığı dönemdir. Buna rağmen, Amerika'da Arap bankaları açılmış, Pakistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerde faizsiz bankalar kurulmuştur.

1.3. İslami Bankacılık Faaliyetleri ve Yöntemleri

Bankacılık sistemi işlevsel olarak iki ana fonksiyon üzerine çalışmaktadır. Bunlardan biri fon toplama, diğeri ise fon kullandırma yöntemidir. İslami bankacılığın tanımını yaparken bahsettiğimiz üzere, İslami bankacılık sisteminin de işleyiş mantığı aynı şekildedir. Aradaki fark, İslami hassasiyetlere ve kurallara dikkat edilmesidir.

İslami bankacılık sisteminin bu fonksiyonları yerine getirmesi için İslami sınırlar çerçevesinde kendine has yöntemleri bulunmaktadır.

1.3.1. Fon Toplama Yöntemleri

İslami bankalar genel olarak cari hesaplar ve yatırım hesapları olmak üzere iki farklı hesap tipiyle fon toplamaktadırlar.

Cari hesaplar, istenildiğinde kısmen veya tamamen geri çekilebilme özelliğine sahip ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen hesaplardır.

Vadesiz olan bu hesaplar, temelde aynı prensiplerle çalışsalar da ülkeden ülkeye ve hatta aynı ülke içerisinde bankadan bankaya farklılık göstermektedir. Bu hesaplar İslami bankalarda iki temel yaklaşım içinde ele alınmaktadır. Bunlar; vedia (emanet) yaklaşımı ve karz (borç) yaklaşımıdır (Yanpar, 2015, s. 129).

Yatırım hesapları, hesap sahiplerinin belirli bir süre sonunda getiri sağlamayı beklediği hesaplardır.

Vadeli olan bu hesaplar, uluslararası İslami bankacılık uygulamasında, mudarebe (bir tarafın emeğini bir tarafın sermayesini koyduğu ortaklık) veya müşareke (iki tarafında hem emeğini hem sermayesini koyabildiği ortaklık) sözleşmelerine dayalı olarak işletilen hesaplardır. Teoride İslami bankaların müşareke sözleşmesine göre fon toplaması mümkün gözükse de, uluslararası uygulamada bunun az sayıda örneği bulunmaktadır. Genel olarak mudarebe sözleşmelerine dayalı fon toplandığı görülmektedir (Yanpar, 2015, s. 134).

1.3.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

İslami bankacılık sektöründe kullanılan başlıca fon kullandırma yöntemleri mudarebe, müşareke, müzaraa, müsakat, icare, istisna, selem, teverruk, iyne satışı ve murabahadır (SERPAM, 2013, s. 4).

Mudarebe, bir taraftan sermaye, diğeri taraftan emek olmak üzere kurulan bir ortaklıktır. Karın hangi orana göre pay edileceğini sözleşmede belirtmek şarttır.

Böylece parası olduğu halde onu işletemeyenlerle, iş yapma kabiliyeti olduğu halde parası olmayanlar bir araya gelerek ortak iş yapma imkanına kavuşmaktadır (Bayındır, 2005, s. 258).

Bir iş için gerekli sermayenin tamamını İslami banka verir, ikinci taraf ise yalnız emeği ile ortak olursa bu bir mudarebe olur. İslami banka, iş bitiminde sermaye ile birlikte kendine düşen karı alır. Kar yoksa yalnızca sermayeyi alır. Böylece risk, dengeli olarak paylaşılmış olur. Katılım Bankası parasından gelir elde edememiş, işletmeci de çalışmasının karşılığını alamamış olur. Zarar olursa, mudarebede zarar sermayeye yükleneceğinden banka bu zararı kabul eder (Bayındır, 2005, s. 258).

Müşareke ortaklığında ise müşterinin de sermayeye katkıda bulunması gerekir. Dolayısıyla İslami banka gerekli sermayenin sadece bir kısmını karşılamaktadır (Özsoy, 2011, s. 57).

Müşareke sisteminde yapılan ortaklık sonucunda elde edilen kar başlangıçta anlaşılan oranlarda paylaşılır. Bu oran sermaye paylarıyla aynı olmak zorunda değildir. Müşteri yapılan işe sermayeye ek olarak emeğini kattığı için kardan daha yüksek oranda pay alabilir. Herhangi bir zarar oluşması durumunda ise ortaklar payları oranında zarardan etkilenirler. Müşarekenin, nispeten daha yeni bir türü olan azalan müşareke yönteminde ise proje gelir elde etmeye başladıktan sonra, eğer müşteri projenin tamamının sahibi olmak isterse periyodik olarak bankanın projedeki payını yapılan ek ödemeler sonucunda satın alır (Özsoy, 2011, s. 64).

Genellikle tarım alanlarında görülen ortaklık türlerinden Müzaraa'da bir taraf ortaya toprağını, diğer taraf da ortaklığa iş gücünü koyarak ortaklık oluşturulur. Mahsul toplandıktan sonra ortaya çıkan kar, taraflar arasında önceden belirlendiği oranlarda paylaşılır. Musakat'ta ise ortaklık bir dönem ya da bir mahsul ile sınırlıdır. Söz konusu zaman dolduktan sonra ortaklık sona erer (Akgüç, 1992, s. 167).

İslami bankalar icare yöntemiyle gayrimenkul, makine gibi reel varlıkların finansmanı için kaynak sağlamaktadır. Yaygın olarak kullanılan türü mülkiyetin devri ile sona eren kira sözleşmesidir. İcare'nin pratikte işlemesi iki şekilde olur. Birinci yolu İslami banka, anlaşmaya konu olan malı satın alarak kullanması için yapılan sözleşme mukabilinde o mala ihtiyaç duyan işletmeye kiraya verir. Sözleşme süresi bittikten sonra söz konusu malı kendi bünyesine alarak tekrar kiraya verir ya da satar. İkinci yol ise İslami banka işletmenin istediği malı satın alarak işletmeye kullanması için kiraya verir. Sözleşme süresi bitiminde banka bu malı kendi bünyesine almaz, sembolik bir ücret karşılığında kullanıcıya satar. Bu iki yoldan ikincisinde kira

taksitleri daha yüksektir. Bunun nedeni bankanın kira miktarını belirlerken hem malın kirasını hem de süre bitiminde malı kullanıcıya devredeceğinden malın fiyatını da göz önüne alarak belirler (Tarkan, 2001, s. 18).

Selemler; ileride teslim alınacak bir malın ücretinin önceden peşin olarak ödenmesiyle oluşan alım-satım akdidir. Yapılan sözleşmede mal ileriki bir tarihte teslim edileceği için malın özellikleri, teslimat tarihi ve yeri sözleşmede açık bir biçimde belirtilmelidir. Bu yöntemle malı ileride teslim edecek olan kişi bulunduğu zamandaki fon ihtiyacını faize gerek kalmadan karşılar. İslami banka da önceden peşin fakat uygun fiyata aldığı malı teslim aldıktan sonra daha yüksek fiyata satarak gelir elde eder (Tunç, 2010, s. 148).

İstisna; bir şeyi ürettirmek üzere imalatçı ile yapılan anlaşmadır. İstisna'nın selemden farkı, paranın peşin verilme şartının olmaması ve malı teslim tarihinin kesin olmamasıdır. Bu şekilde imalatçı imal edeceği mal için ihtiyaç duyduğu parayı elde edeceği gibi onu satmayı da sağlama almış olur. Müşteri de kendisine lazım olan malın siparişini vermenin rahatlığı içinde bulunur. Müşteri siparişini İslami bankaya, banka da imalatçıya verir. Malın üretilmemesi veya üretimin isteğe uygun olmaması halinde müşteri bankayı, banka da imalatçıyı sorumlu tutar. Bu durumda İslami banka o malı bir başka yerden temin edip müşteriye vermek zorundadır. Bu yöntem özellikle Körfez ülkelerinde büyük ölçekli inşaat projelerinin finansmanında başarılı bir şekilde kullanılmıştır (Bayındır, 2005, s. 259).

Teverruk; bir malın taksitle alınıp satıcısından başka birine peşin olarak satılmasıdır. Bu sistemle nakit ihtiyacı olan kişi nakit ihtiyacını karşılar. Hanbeli ve Şafi Mezhepleri'ne göre yapılmasında sakınca yoktur (SERPAM, 2013, s. 6).

Maliki hukuk ekolü ise teverruku faizden kaçınmanın bir yöntemi olarak kabul etmektedir (Yanpar, 2015, s. 172).

İyne satışı; bir kimsenin vadeli olarak sattığı bir malı satış bedelinden daha ucuz bir fiyata peşin olarak geri alması olarak tanımlanmaktadır. Bu işlem ödünç para alınırken başvuru bir yol olup, ödünç verene satış sözleşmesi yoluyla belirli bir kar sağlarken, nakit para ihtiyacı olanın da para ihtiyacını gidermektedir. İslami bankacılık uygulamasında iyne satışı, özellikle Şafi hukuk ekolünün ağırlıkta olduğu ülkelerde sıklıkla uygulanmaktadır. İyne satışı, Şafi hukuk ekolüne mensup olmayan İslam hukukçuları açısından caiz görülmez (Yanpar, 2015, s. 167).

Murabaha; bir satıcının bir alıcıya belli bir malı belli bir kar ile satması anlamında kullanılan bir terim olup, temel ayrımı satıcının alıcıya kar miktarını açıklaması hususudur (Yanpar, 2015, s. 93).

Günümüzde İslami bankaların yaygın olarak kullandığı satış yöntemlerinin başında murabaha gelmektedir. Çalışmanın esas konusunu teşkil ettiğinden dolayı bir sonraki bölümde detaylı olarak ayrıca incelenecektir.

1.4. Dünyada İslami Bankacılık

İslami bankacılık sektörünün uluslararası alanda ilgi çekmesi ve büyümesini hızlandırması 2000'li yıllarda başlamıştır. İslami bankacılık kuruluşlarının verdiği hizmetler uluslararası alanda kabul ve talep görmeye başlamıştır. Ancak sektörün bugünkü rakamlarına ulaşmasındaki en önemli faktör 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz olmuştur. 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz döneminde konvansiyonel bankalar karlılık problemi yaşarken, İslami bankalar krizin reel sektörü de olumsuz etkilemeye başlamasına kadar büyümelerini ve karlılıklarını sürdürmüştür. Özellikle gelişmiş ülke ekonomilerini ve uluslararası finans sistemini derinden etkileyen kriz karşısında, İslami bankacılığın, sistemin reel ekonomi ile iç içe faaliyet göstermesi sebebiyle daha dayanıklı olduğu görülmüştür.

Kriz sonrası dönemde İran'ın dahil edilmediği senaryoda global faizsiz bankacılık aktifleri son 5 yıl içerisinde yaklaşık %17 yıllık bileşik büyüme oranı ile büyüyerek 778 milyar Amerikan dolarına ulaşmıştır. Son 5 yıl içerisinde İslami bankacılık sektöründe yasal düzenlemeler güçlendirilmiş, gerekli standardizasyona ulaşmak için uluslararası üst otoriteler kurulmuştur. İslami bankacılık sektörü dünyanın önde gelen finans merkezleri olan Londra, Dubai, Hong Kong ve Lüksemburg gibi merkezlerin de ilgisini çekmiş ve sektöre olan yatırımlar giderek artmıştır (TKBB, 2015, s. 11).

Dünya İslami bankacılık aktifleri, 2013 yıl sonu itibariyle 1,2 trilyon Amerikan dolarına ulaşmıştır. İslami bankacılık aktif büyüklüğüne bakıldığında İran'ın 1. sırada yer aldığı görülmekte olup, İran'ı Suudi Arabistan ve Malezya takip etmektedir. Türkiye ise 8. sırada yer almakta ve mevcut nüfusu ve ekonomik göstergeleriyle büyük potansiyel taşımaktadır (TKBB, 2015, s. 13).

En büyük aktif büyüklüğe sahip ülke olan İran'da bir önceki yıl ile kıyaslandığında sektörün küçüldüğü, ancak İran dışında ilk sırada yer alan neredeyse

her ülkede, İslami bankacılık sektörünün bir önceki yıla göre önemli oranda büyüdüğü görülmektedir.

ICD Thomson Reuters 2014 Yılı Faizsiz Finans Gelişim Raporu'na göre ülkelerdeki faizsiz banka sayısı şöyledir: Malezya 38, Endonezya 33, Bahreyn 32, İran 31, Bangladeş 22, BAE 22, Suudi Arabistan 16, Kuveyt 9, Katar 8 ve Türkiye 4 faizsiz banka ile sektörde yerini almıştır.

Günümüzde İslami bankacılık kuruluşları 58'den fazla ülkede faaliyet göstermekte olup Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, BAE ve Türkiye büyüme rakamları ve mevcut potansiyelleri itibarıyla İslami bankacılık alanında öne çıkmaktadır. İslami bankacılık, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn'de pazar payları ile ana akım sektör haline gelmiştir (TKBB, 2015, s. 15).

1.5. Türkiye'de İslami Bankacılık (Katılım Bankacılığı)

1.5.1. Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, 1984'te sermaye payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiş ve İKB Yönetim Kurulunda sürekli üye bulundurma hakkını elde etmiştir. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesi arasında iktisadi işbirliği programlarının gerçekleştirilmesinde, dış ticaretin artışında, altyapı yatırımlarının desteklenmesinde, özel sektörün teşvik edilmesinde ve çeşitli finansman tekniklerinin geliştirilmesinde büyük rol oynayan ve dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olarak bilinen İslam Kalkınma Bankası bünyesindeki etkinliğini artırma imkanı elde etmiştir (Şahin, 2007, s. 49).

Bunun yanı sıra, tasarruflarını faizsiz sisteme uygun olarak değerlendirmek isteyen vatandaşlarımıza, küçük ve orta boy işletmelerimize hizmet vermek amacıyla 1975'te kurulan ve bu yöndeki çalışmalarını 1978'e kadar sürdüren Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası'nın ülkemize önemli tecrübeler kazandırdığı söylenebilir. Böylece ulusal ve uluslararası düzeydeki iktisadi ve siyasi gelişmelere ve ilmi faaliyetlere paralel olarak Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Sistemine hayat verecek olan ön adımlar atılmaya başlanmıştır (Şahin, 2007, s. 49).

16 Aralık 1983 tarihinde 83/7506 sayılı kararname ile o günkü adıyla Özel Finans Kurumları'nın temeli atılmıştır. O döneme has sosyal, toplumsal ve siyasal ortamdaki istifade edilerek faizden uzak duran kesimin tasarruflarını ekonomiye

kazandırma amacı güdülmüştür. Öncelikle 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans faaliyete geçmiş, daha sonra 1989 yılında Kuveyt Türk, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995 yılında İhlas Finans ve 1996 yılında son olarak Asya Finans sektöre dahil olmuştur (Tunç, 2010, s. 177).

Özel Finans Kurumları kanun hükmünde kararname mevzuatından 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına 1999 yılında aynı adla yer almışlardır. Böylece Bankalar Kanunu kapsamına alınan bu kurumlar daha güçlü bir mevzuata sahip olmuşlardır.

Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankaları olarak değişmiş ve 2005 yılında yapılan bir değişiklikle bu kurumlar yeni Bankacılık Kanunu içine girmişlerdir. Böylelikle Katılım Bankacılığı yeni bir kavram olarak literatürde ve mevzuatta yerini almıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile Katılım Bankalarının mevzuatta yerini alması ile birlikte banka tasnifinde yeni bir döneme girilmiştir.

1.5.2. Katılım Bankacılığının Yasal Çerçevesi

Katılım Bankası, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3.maddesinde, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri olarak tanımlanmıştır.

4. maddede ise Katılım Bankalarının mevduat toplama işlemi gerçekleştiremeyeceğini sadece fon toplama işlemi gerçekleştirebileceği hükmü yer almaktadır. Katılım Bankalarının özel cari hesaplar ve katılma hesapları yoluyla kendine özgü fon toplama yöntemleri vardır. 1 Kasım 2006 tarihinde BDDK tarafından çıkarılan bankaların kredi işlemlerine ilişkin yönetmeliğin 19.maddesinde de fon kullandırma işlemleri şu şekilde sınıflandırılmıştır;

- 1- Kurumsal Finansman Desteği
- 2- Bireysel Finansman Desteği
- 3- Kar – Zarar Ortaklığı Yatırımı
- 4- Finansal Kiralama
- 5- Mal karşılığı Vesaikin Finansmanı
- 6- Ortak Yatırımlar

Katılım Bankaları yapılan bu yasal sınıflandırma içerisinde murabaha, icare, müşareke, istisna gibi İslami sözleşmeler kullanarak fon kullandırımı yapmaktadırlar.

Katılım Bankalarının çatı kuruluşu olan “Özel Finans Kurumları Birliği”, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun, 29 Mayıs 2001 tarih ve 24416 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4672 sayılı Kanun ile değişik 6. fıkrası hükmü uyarınca, tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak kurulmuş olup, söz konusu fıkra hükümleri çerçevesinde, 04 Ekim 2001 tarih ve 2001/3138 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Birlik Statüsü’nün yürürlüğe konulması sonrasında faaliyete başlamıştır. Resmi Gazete’nin 01 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile de özel finans kurumları Katılım Bankaları adını aldığı gibi birliğin ünvanı da Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak değiştirilmiştir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Kanunu gereğince kurulmuş tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye’de faaliyet gösteren bütün Katılım Bankaları, Kanun hükümlerine göre faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde Birliğe üye olmak, 28 Şubat 2006 tarih ve 26094 sayılı resmi gazetede yayınlanan 2006/10018 sayılı karar ile yürürlüğe konulan Türkiye Katılım Bankaları Birliği statüsü hükümlerine uymak ve birliğin yetkili organlarının aldığı kararları uygulamak zorundadır.

Birliğin amacı, serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri çerçevesinde bankacılık düzenlemeleri ile ilke ve kuralları doğrultusunda Katılım Bankalarının hak ve menfaatlerini savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılması amacıyla çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak/alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını talep etmektir (TKBB, TKBB’nin Görevleri, 2016).

1.5.3. Türkiye’de Şu An İtibariyle Mevcut Katılım Bankaları

Ülkemizde 2016 yıl sonu itibari ile 5 Katılım Bankası aktif olarak faaliyet göstermektedir. 2016 yıl sonu itibari ile sektörde toplanan fonlar 81,5 milyar TL’ye, kullandırılan fonlar 84,9 milyar TL’ye, toplam aktifler ise 132,9 milyar TL’ye ulaşmıştır. Ayrıca 2016 yıl sonu itibari ile toplam şube sayısı 959 adet ve toplam personel sayısı 14.465 kişidir (TKBB, 2017).

1.5.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Özel Finans Kurumları Kurulması hakkında 16 Aralık 1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na istinaden 5 Kasım 1984 tarihinde Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. ünvanıyla Türkiye'de ki ilk özel finans kurumu olarak kurulmuş ve 21 Ocak 1985 tarihinde de 10912 sayılı yazı ile TCMB'den faaliyet iznini almıştır.

31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla sermayesi 900.000.000 TL'dir. Aynı tarih itibarıyla hisselerinin %54,06'sı Albaraka Banking Group'a, %9,16'sı yerli ortaklara, %7,84'ü ise İKB'ye aittir. Banka hisselerinin %24,84'ü ise Borsa İstanbul'a (BIST) kote olup halka açık hisselerden oluşmaktadır.

Genel müdürlüğü İstanbul'da bulunan banka, 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla yurt içinde 212, yurt dışında 1 şubesi ve 3.796 personeli ile hizmet vermektedir. Aynı tarih itibarıyla aktif toplamı 32.850.738 bin TL'dir (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2017).

1.5.3.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuweyt Türk Katılım Bankası TCMB'den alınan 28 şubat 1989 tarihli izinle Kuweyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. adıyla kurulmuş olup, faaliyetlerine 31 Mart 1989 tarihinde başlamıştır.

31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla sermayesi 2.787.322 bin TL'dir. Aynı tarih itibarıyla hisselerinin %62,24'ü Kuwait Finance House'a, %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü Mazbut Vakıfları'na, %9,00'u Kuweyt'te bulunan The Public Institution For Social Security'e ve %9,00'u İKB'ye ait olup geriye kalan %1,04 oranındaki hisseler diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir.

Genel müdürlüğü İstanbul'da bulunan banka, 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla 386 şubesi ve 5.588 personeli ile faaliyet göstermektedir. 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla aktif toplamı 48.476.955 bin TL'dir (Kuweyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2017).

1.5.3.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası, BDDK'nın 28 Aralık 2005 tarihinde Family Finans ve Anadolu Finans Kurumunun birleşmelerine onay vermesiyle kurulmuştur.

BDDK'nın 28 Şubat 2008 tarihli izni ile Banka'nın %60'lık hissesi Ortadoğu'nun ve Suudi Arabistan'ın en önemli bankalarından The National Commercial Bank'a (NCB) devredilmiştir. 30 Eylül 2016 tarihi itibarıyla Banka hisselerinin %67,03'ü NCB'ye, %10,57'si Ülker Grubuna aittir. 30 Eylül 2016 tarihi itibarıyla Banka'nın ödenmiş sermayesi 2.600.000 bin TL'dir.

Genel müdürlüğü İstanbul'da bulunan Banka'nın 30 Eylül 2016 tarihi itibarıyla 286 şubesi ve 4.024 personeli bulunmaktadır. Aynı tarih itibarıyla aktif toplamı 37.589.619 bin TL'dir (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2016).

1.5.3.4. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş., tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-ı Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından ödenmiş 805.000 bin TL sermayesi ile BDDK'nın 03 Mart 2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27 Şubat 2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25 Haziran 2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17 Şubat 2016 tarihinde BDDK'dan faaliyet izni almıştır.

Genel müdürlüğü İstanbul'da bulunan Banka'nın 30 Eylül 2016 tarihi itibarıyla 19 şubesi ve 320 personeli bulunmaktadır. 30 Eylül 2016 tarihi itibarıyla aktif toplamı 2.471.171 TL'dir (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2016).

1.5.3.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş., tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000 bin TL sermayesi ile BDDK'nın 15 Ekim 2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazete'de, yayımlanan 10 Ekim 2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş olup, 16 Şubat 2015 tarihinde ticaret sicilde tescil işlemi gerçekleştirilerek tüzel kişilik oluşmuştur. Banka, BDDK'nın 14 Mayıs 2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12 Mayıs 2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almış olup, 29 Mayıs 2015 tarihinde ilk şubesinin açılışı yapılarak faaliyete başlamıştır.

Genel müdürlüğü İstanbul'da bulunan Banka'nın 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla 44 şubesi ve 655 personeli bulunmaktadır. 31 Aralık 2016 tarihi itibarıyla aktif toplamı 7.959.507 TL'dir (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2017).

1.6. İslami Bankacılık Alanındaki Uluslararası Kuruluşlar

İslami finans sektörü büyüdükçe sektörü düzenlemek, teşviklerle büyümeyi sürdürmek, işlemleri standartlaştırmak, yeni ürünler geliştirmek, şeriat kurallarına uyumluluğu denetlemek gibi maksatlarla kurulan uluslararası kuruluşların sayısı, ihtiyaçlar doğrultusunda her geçen gün artmaktadır. İslami bankacılığın uluslararası kuruluşlarından bazıları aşağıda belirtilmiştir.

1.6.1. İslam Kalkınma Bankası (IDB)

7 Aralık 1973 tarihinde İslam İşbirliği Teşkilatı (OIC) tarafından kurulma kararı alınan ve Ekim 1975 tarihinde resmi olarak açılan bankanın 56 üyesi arasında %6,45'lik payıyla Türkiye şu an en büyük dokuzuncu ortak konumundadır.

IDB üyeliğinin temel şartı, aday ülkenin İslam İşbirliği Teşkilatı (OIC) üyesi olmasıdır (Yanpar, 2015, s. 279).

Merkezi Cidde'de yer almakla birlikte, Fas, Malezya, Kazakistan ve Senegal'de bölge ofisleri bulunmaktadır. Ayrıca Afganistan, Azerbaycan, Bangladeş, Burkina Faso, Gine, İran, Mali, Pakistan, Sudan, Türkmenistan, Özbekistan, Yemen, Moritanya, Türkiye, Endonezya ve Libya'da temsilcilikleri bulunmaktadır.

Bankanın amacı İslam hukuku ilkelerine uygun olarak, üyesi olan ülkelerin ve Müslüman toplulukların bireysel olarak ekonomik kalkınma ve sosyal ilerlemelerini teşvik etmektir (IDB, 2016).

1.6.2. İslami Bankalar Ve Finans Kurumları Genel Birliği (CIBAFI)

2001 yılında kurulan, İslam İşbirliği Teşkilatı'na (OIC) bağlı olan ve merkezi Bahreyn'de bulunan birliğin, Türkiye'den Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.'nin de aralarında bulunduğu toplam 120 üye kurumu vardır.

Bu birliğin amacı seminer, forum ve konferanslar düzenleyip gerekli bilgileri toplayıp, bu bilgiler ışığında üye ülkelerdeki İslami finansal hizmetleri ve dolayısıyla sanayiye destekleyip korumaktır (CIBAFI, 2016).

1.6.3. İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI)

1979 yılında kurulan ve Merkezi Cidde'de bulunan İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü, İslam Kalkınma Bankası (IDB) bünyesinde faaliyetine devam etmektedir.

Temel çalışma alanları; İslami finans ürünleri, zekat ve vakıf ürünleri, İslami bankacılık, sukuk ihracı ve şeriat standartlarıdır. 2020 yılına kadar, İslami finans alanında küresel bilgi merkezi olma hedefi vardır (IRTI, 2016).

1.6.4. İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI)

İslami finans kurumlarının, İslami şeriat kuralları çerçevesinde muhasebe, denetim ve yönetimlerini denetleyen, kar amacı gütmeksizin faaliyetlerine devam eden bir kurumdur. 26 Şubat 1990 tarihinde Cezayir'de İslami finans kurumlarının imzaladığı ortak anlaşma ile kurulması kararlaştırılmıştır. 27 Mart 1991 tarihinde de Bahreyn'de resmi olarak tescil edilmiştir.

AAOIFI, içlerinde Türkiye'den Kuveyt Türk ve Albaraka Türk Katılım Bankası olan, 45 ayrı ülkeden 200 üye tarafından desteklenmektedir.

AAOIFI'nin amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (AAOIFI, 2016):

- 1- İslami finans kuruluşları için muhasebe ve denetleme anlayışını geliştirmek.
- 2- Bu anlayışı eğitimler, konferanslar ve sempozyumlar düzenlemek, süreli yayınlar çıkarmak ve araştırmalar hazırlamak gibi yollarla yaymaya ve uygulamaya çalışmak.
- 3- İslami finans kuruluşları için hazırlanan ve hayatın tüm alanlarını düzenleyip kuşatan İslam hukukuna ait hükümler ile ilkeler yanında bu kuruluşların ortaya çıktığı toplum yapısını da esas alan İslami standartları hazırlamak, yayınlamak, açıklamak ve incelemek.
- 4- İslami finans kuruluşuna ait finansal tabloları kullananların, verilen bilgilere olan güvenini artırmak ve onları bu kuruluşlarla çalışmaya teşvik etmek.

AAOIFI aynı zamanda İslami finans alanında çalışacak profesyonellere yönelik standartlar yayınlamakta ve bunlara ilişkin sınav ve sertifikasyonlar sunmaktadır. AAOIFI bugüne kadar muhasebe (26 standart), denetim (5 standart), yönetim (7 standart), etik (2 standart) ve şeriat (45 standart) standartları olarak 5 farklı bölümde standart yayımlamıştır (Yanpar, 2015, s. 281).

1.6.5. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)

Ev sahipliğini Malezya'nın yaptığı bu kurul, resmi olarak 3 Kasım 2002 tarihinde kurulup, 10 Mart 2003 tarihinde faaliyete başlamıştır. İslami çerçevede bankacılık, sermaye piyasaları ve sigorta şirketlerinin sağlamlığı, istikrarı, düzenlenmesi ve denetlenmesi gibi geniş bir faaliyet alanı belirlenen bu kurulun amacı, ihtiyatlı ve şeffaf İslami finansal hizmetler sektörünün gelişmesini teşvik etmek olarak belirlenmiştir.

IFSB'ye Türkiye'den BDDK, SPK ve TCMB tam üye olup, Borsa İstanbul (BİST), Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve Ziraat Katılım Bankası A.Ş. gözlemci üye durumundadır. IFSB, Nisan 2016 yılı itibariyle 189 üye, 66 düzenleyici ve denetleyici otorite, 8 uluslararası örgüt, 115 profesyonel firma ve 48 sanayi kuruluşunu kapsamaktadır (IFSB, 2016).

1.6.6. Uluslararası İslami Finans Piyasası (IIFM)

İslami sermaye ve para piyasasına odaklanan uluslararası ve İslami finans piyasası kuruluşudur. Bu kurumun asıl odaklandığı nokta küresel düzeyde İslami finans ürünlerinin standardizasyonudur. Tarafsız ve kar amacı gütmeyen bu kurum İslam kalkınma bankası, Endonezya merkez bankası, Bahreyn merkez bankası, Sudan merkez bankası ve Malezya'da bulunan Labuan finans hizmet kurumlarının ortak girişimleri sayesinde kurulmuştur (IIFM, 2016).

1.6.7. Uluslararası İslami Derecelendirme Kuruluşu (IIRA)

İslami finans sektöründe bağımsız olarak derecelendirme yapan ve 2005 yılında kurulmuş olan bir acentadır. İslam ülkelerinde ve İslami finans sistemi bulunan ülkelerde önem arz eden bu kurum, söz konusu bu ülkelerde derecelendirme yapan bir kurumdur. 2005 yılının temmuz ayında faaliyetine başlayan bu kurum, İslami finans sisteminde varlıkları ve varlık araçlarının risk durumunu değerlendirerek bölgesel ve uluslararası İslami piyasaların gelişmesine yardımcı olmaktadır (IIRA, 2016).

BÖLÜM II

2. İSLAMİ BANKACILIKTA MURABAHA

2.1. Murabahanın Tanımı ve Meşruiyeti

Murabaha, “artma, kar, ticari kazanç” anlamına gelen “rih” kökünden türeyen ve “kazandırma, kar hakkı” manasında bir kelimedir. Terim olarak ise bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belirli bir kar konarak ve müşteriye maliyet veya alış fiyatı konusunda bilgi verilen satış türünü ifade etmektedir. (Durmuş, 2011, s. 59)

Eğer murabaha akdi, daha önce taraflar arasında herhangi bir vaad işlemi söz konusu olmaksızın gerçekleştirilirse klasik murabahadan söz edilir. Ancak taraflar arasında vaad işlemi gerçekleştirilerek murabaha sözleşmesi akdedilirse çağdaş murabahadan söz edilir. Murabaha akdi, malın alış fiyatı ve örfeye uygun masraflar eklendikten sonra ortaya çıkan maliyet esas alınarak gerçekleştirilen güvене dayalı satış sözleşmelerinden birisidir (AAOIFI, 2002;2012, s. 179).

Bahsedildiği üzere günümüzde uygulanan murabaha işlemleri klasik murabahadan farklılaşmış ve dolayısıyla murabahanın klasik ve çağdaş olmak üzere iki türü ortaya çıkmıştır. Bunların tanımı ve aralarındaki farklar alt başlıklarda ayrıca incelenecektir.

Alimlerin çoğunluğu murabaha işleminin aslı itibariyle meşru olduğu konusunda görüş birliği halindedir. Bu görüşlere göre, satış sözleşmesinin meşru olduğunu gösteren deliller murabaha satışının da meşru olduğunu gösterir. Bakara suresi 275.ayet “*Allah alışverişini helal kıldı*” şeklindedir. Bu ayet bu deliller arasında zikredilebilir. Bazı bilginler: “*(Hac mevsiminde ticaret yaparak) Rabbinizden size gelecek fazl ü ihsanı talep etmenizde size bir vebal yoktur*” şeklindeki Bakara suresi 198.ayette geçen “*fazl*” kelimesini kar anlamında yorumlayarak bu ayetin de murabahanın meşruiyetine delalet ettiğini söylerler (AAOIFI, 2002;2012, s. 180).

Ayrıca maliyetine satışa (tebliye satışı) kıyasla murabaha akdinin de caiz olduğu belirtilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber (aleyhisselam) hicret için hazırlık yapılırken Hz. Ebu Bekir’den (radiyallahuanh) alış fiyatına deve satın almıştır. Hicret hazırlıkları sırasında aslında Hz. Ebu Bekir (radiyallahuanh) almış olduğu deveyi hediye etmek istemiş fakat Hz. Peygamber (aleyhisselam) bunu kabul etmeyerek: “*Hayır, alış fiyatına (alırım)*” buyurmuştur (AAOIFI, 2002;2012, s. 180).

2.2. Murabahanın Tarihsel Gelişimi

İslami bankacılığın 1970’li yıllarda oluşmaya başlaması ile birlikte faize karşı alternatif arayan araştırmacılar, mudarebe, müşareke, selem ve istisna akitlerinin finansman alanında elverişli olacağını düşündüler. Ancak bu akitlerin İslami bankacılık alanında uygulanması, pratik işleyiş, kanunlar vb. pek çok açıdan mümkün olmadı. Zira modern çağda insanların mala bakışları ve mal ile ilişkileri değişmişti. Ev, araba vb. sahibi olmak ya da başka bir ülkeden bir ürün getirip satmak artık her insanın düşünebildiği normal şeyler haline gelince mudarabe ve müşareke, özellikle küçük çaplı işler için işlevini kaybetti. Bu nedenle bu akitler, İslami bankacılığa, faizli bankalar karşısında yeterli işlevi sağlayamamıştır (Cebeci, 2010, s. 2).

Yapılan çalışmalar sonucunda çağdaş murabaha, İslami bankalarda uygulanacak bir model olarak yeni şekliyle ilk defa 1976’da Mısır’da ortaya atılmıştır. Faaliyetlerine devam eden İslami bankalar da zamanla mümkün olan en az riskle iş yapmayı tercih ettiklerinden hem bankalar hem de müşteriler tarafından en çok tercih edilen işlem çağdaş murabaha haline gelmiştir (Cebeci, 2010, s. 22).

Günümüzde İslami bankaların aktiflerine bakıldığında ürün portföylerinde çağdaş murabaha ürününün ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

2014 yılına kadar olan veriler ile ülkeler bazında duruma bakıldığında, Malezya, BAE ve Pakistan dışındaki İslami bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bütün ülkelerde çağdaş murabaha ürününün kullanımının %50’nin üzerinde olduğu görülmektedir. İran ve Suudi Arabistan’da çağdaş murabaha kullanım oranı %90’ın üzerine çıkarken, İngiltere ve Bahreyn’de ise bu oranın %50’nin üzerinde yer aldığı tespit edilmektedir. Ülkemizde de Katılım Bankalarının aktiflerindeki ürünlerin dağılımına baktığımızda çağdaş murabaha ürününün kullanımı %90’ın üzerindedir (TKBB, 2015, s. 15).

Çağdaş murabahanın günümüzde İslami bankacılık sistemi için bir sermaye işletim yöntemi, bir yatırım ve finansman türü haline geldiğini söyleyebiliriz.

2.3. Klasik ve Çağdaş Murabaha Akdi

Murabaha akdi klasik ve çağdaş olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışma her ne kadar İslami bankalarda finansman yöntemi olarak kullanılan çağdaş murabahaya ilişkin olsa da, konunun isim, köken ve tür açısından dayanak noktası olarak görülen klasik murabahaya da kısaca değinilecektir.

2.3.1. Klasik Murabaha

Klasik murabaha, klasik fıkıh literatüründe bey akdinin bir türü olması itibarıyla mutlak satım akdi kapsamında ve güvene dayanan satışlar başlığı altında ele alınmaktadır. Klasik murabaha; Malın, satıcıya ne kadara mal olduğunun yani maliyetinin ve üzerine ne kadar kar koyulduğunun müşteriye bildirilerek satışının yapılmasıdır (Cebeci, 2010, s. 29).

Satıcının müşteriye “Bu malın bana maliyeti şu kadardır ve üzerine belirli bir miktar ya da yüzde olmak üzere şu kadar da kar ilave ederek sana sattım” demesi ve müşterinin bunu kabulü ile murabaha akdi gerçekleşmiş olmaktadır.

Temel nitelikleri açısından normal bir alım satım akdi olarak gözükmektedir. Bu itibarla, bey (satım) akdinin meşruiyeti için geçerli olan delillerin (örneğin; el-Bakara 2/275 ve en-Nisa 4/29) murabaha için de söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

2.3.2. Çağdaş Murabaha

Çağdaş murabaha, klasik murabahaya göre daha çok aşamalı ve daha karmaşıktır. Esas itibarıyla üç aşamadan meydana gelmektedir (Günay, 2012, s. 210);

- 1- Vaad Aşaması: Müşteri ve bankanın bir mal veya hizmeti satın alma ve satma vaadi.
- 2- Birinci akit: Bankanın söz konusu mal veya hizmeti üçüncü bir kişiden satın alması.
- 3- İkinci akit: Bankanın mal veya hizmeti kar ilavesiyle müşteriye vadeli olarak satması.

Esas itibarıyla 3 aşamadan oluşan çağdaş murabaha, AAOIFI standartları baz alınarak İslami bir finans kuruluşunun bireysel müşterilere uygulama şekli ile detaylandırıldığında işleyiş şu şekilde olacaktır;

- 1- Müşteri almak istediği malı kendisi bulur ya da İslami finans kuruluşu malı müşteriye satmayı teklif eder.
- 2- Müşteri, İslami finans kuruluşuna malı almak üzere başvuru yapar. İslami Finans kuruluşu, müşterinin işlemi tamamlama yönündeki kararlılığından emin olmak için başvuru aşamasında müşteriye vaad belgesi imzalatabilir ve güvence bedeli isteyebilir. Ayrıca bu aşamada, uygulanacak vade, karlılık ve masraflar gibi hususlar da müşteriye bildirilir. Karşılıklı anlaşma sonucu işlem devam eder.

- 3- İslami finans kuruluşu, malın alım satıma uygun olup olmadığını ve müşterinin ödeme kabiliyetini araştırır. Uygun görürse işleme devam eder.
 - 4- İslami finans kuruluşu, kendi veya vekili vasıtasıyla ve satın almaya ilişkin evraklar kendi adına düzenlenecek şekilde, malı satın ve teslim alarak satıcıya ödeme yapar. İslami finans kuruluşu, malı satıcıdan muhayerlik hakkı ile satın alırsa başvuru aşamasında müşteriye vaad belgesi imzalatmayabilir ve güvence bedeli almayabilir. Ayrıca mal alımı için müşteriye vekil kıldıysa, kendi sorumluluğu ile kuruluş nam ve hesabına mal almak üzere vekil tayin edilen müşterinin sorumluluğunu birbirinden tam olarak ayırır.
 - 5- İslami finans kuruluşu, teslim aldığı malı, uygulanacak kar müşteri tarafından da bilinecek şekilde taksitli bedelle müşterisine satar.
 - 6- Müşteri taksit ödemelerini geciktirmeden vadesi geldikçe veya vadesinden önce İslami finans kuruluşuna öder.
 - 7- Müşteri borcunu tamamen bitirir ve borç ilişkisi sona erer.
- İşleyiş esnasında uyulması gereken kurallar “Çağdaş Murabaha İlkeleri” başlığında ayrıca incelenecektir.

2.3.3. Klasik - Çağdaş Murabaha Karşılaştırması

Klasik murabaha ile çağdaş murabaha arasında bazı açılardan benzerlik, bazı açılardan da farklılıklar mevcuttur. Çağdaş murabaha hem ismini hem de esaslı bazı hükümlerini klasik murabahadan almaktadır. Her ikisinde de, satın alınan malın nihai bedeli belirlenirken, malın maliyet fiyatı esas alınmaktadır.

Klasik murabaha ile çağdaş murabaha arasında göze çarpan önemli farklar aşağıdaki şekildedir (Cebeci, 2010, s. 36-37).

- Klasik murabaha iki taraf arasında gerçekleşen basit bir akittir. Akit öncesi vaad aşaması ve müşteri tarafından satıcıya önceden iletilen bir talep yoktur. Çağdaş murabahada ise satın alma talimatı veren bir müşteri ve talimat alan bankanın ön anlaşmasına bağlı olarak üç taraflı bir işlem vardır.
- Klasik murabahada bedelin peşin olması, çağdaş murabahada ise vadeli olması daha yaygındır. Fakat her ikisinde de bedel peşin veya vadeli olabilir.
- Klasik murabahada mal satıcıda hazır iken çağdaş murabahada mal mevcut ve hazır değildir.

- Klasik murabahada satıcının kendisi için almış olduğu ya da uygun bir fiyata satmak amacıyla aldığı bir mal varken ve alımı üzerinden bir vakit geçmişken çağdaş murabahada banka, malı kendisi için değil müşteri talebi üzerine veya belirli bir müşteriye satmak için almaktadır.
- Klasik murabahada başlangıçta müşteri hazır değil iken çağdaş murabahada hazırdır.
- Klasik murabahada satıcı, sattığı mal ve nitelikleri ile doğrudan ilgilenirken ve mal konusunda bilgi sahibi iken, çağdaş murabahada banka için aynı durum söz konusu değildir.

Klasik ve çağdaş murabahanın ortak noktaları ise şu şekildedir (Cebeci, 2010, s. 40):

- Her iki akitte de rıza faktörü esastır. Müşterinin amacı, ihtiyaç duyduğu malı elde etmektir.
- Her iki akitte de malın ilk bedeli ve kar, satıcı ve müşteri tarafından bilinmektedir.
- Her iki akitte de mülkiyetin nakli murabaha akdi ile gerçekleşir.
- Açıklanması gerekip gerekmeden, anapara ve masraflara eklenip eklenemeyen şeyler açısından her iki murabaha da temelde aynı hükümlere tabidir.

Ayrıca çağdaş murabahanın ve klasik murabahanın bir satış türü olduğu düşünüldüğünde İslam hukuku açısından satışta aranan kurallara da uymaları gerekmektedir. Bu kurallar aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Yanpar, 2015, s. 94).

- Satışa konu varlık, satışın gerçekleştiği anda var olmalıdır.
- Satışın gerçekleştiği anda satıcı, satışa konu varlığın sahipliğini taşımaktadır.
- Satışın gerçekleştiği anda satıcı, satışa konu varlığın fiziki veya hukuki kontrolüne sahip olmalıdır.
- Satış o anda ve kesin olmalıdır.
- Satışa konu varlık bir değere sahip olmalıdır.
- Satışa konu varlığın haram kılınan amaçlarla/varlıklarla ilgisi olmamalıdır.
- Satışa konu varlığın özellikleri alıcı tarafından bilinmelidir.
- Satışa konu varlığın alıcıya teslimi tesadüfe bağlı olmaksızın kesin olmalıdır.
- Satışın fiyatı kesin şekilde belirlenmiş olmalıdır.
- Satış şarta bağlı olmamalıdır.

2.4. Çağdaş Murabaha Standartları

İslami finans kurumlarının İslami şariat kuralları çerçevesinde muhasebe, denetim ve yönetimlerini denetleyen, standartlar yayınlayan AAOIFI, İslami bankalar tarafından sıkça kullanılan çağdaş murabaha yöntemi ile ilgili de standartlar yayınlamıştır.

AAOIFI'ye bağlı Fıkıh Kurulu, 11-16 Mayıs 2002 tarihleri arasında Medine'de gerçekleştirdiği 8. toplantısında, daha önceden “*Yatırım ve Finansman Araçları İçin İslami Kurallar (1) – Murabaha*” adıyla yayınladığı standartların “*İslami Standart 8 – Murabaha*” adıyla yeniden yayınlanmasını kabul etmiştir (AAOIFI, 2002;2012, s. 179).

Bu bölümde, AAOIFI'nin bu yayınlamış olduğu İslami bankaların uyması gereken çağdaş murabaha standartları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4.1. Murabaha Sözleşmesi Öncesindeki İşlemler

Çağdaş murabaha akdinin kurulması öncesinde yapılacak işlemler ile ilgili ilkeler şu şekildedir (AAOIFI, 2002;2012, s. 162);

- İslam hukukunun satış sözleşmesiyle ilgili kurallarına ve ölçülerine uygun olduğu sürece, İslami finans kuruluşunun müşterinin istek ve talebine bağlı olarak malı satın alması caizdir.
- Müşterinin murabaha işlemi öncesinde satıcıdan, malların fiyatını gösteren bir teklif listesi veya proforma fatura almasında bir sakınca bulunmamaktadır. Bu aşamada satıcı tarafından müşteriye verilen teklif, icaba davet niteliğinde olup akit için yapılmış bir icap anlamına gelmez. Ancak teklifin doğrudan İslami finans kuruluşu adına düzenlenmesi ve bunun satıcı tarafından belirli bir süre boyunca geçerli olmak üzere yapılmış icap olarak değerlendirilmesi daha tercihe şayandır.
- Müşteri, satıcı tarafından akit kurmak için yapılan icabı daha önceden kabul etmiş ise İslami finans kuruluşunun bu durumda murabaha işlemini gerçekleştirmesi caiz olmaz. Çünkü satıcı ile müşteri arasındaki akit kurulmuş olması, malın mülkiyetinin müşteriye geçmiş olması demektir. Taraflar arasında akit yapılmış olması halinde, alıcının mal bedelini henüz

ödememiş olması da bu hükme etki etmez. Çünkü satış sözleşmesi akdedilirken, mal bedelinin ödenmiş olması şartı aranmaz. Mal bedelinin ödenmesi sözleşmenin bir sonucu olup sözleşmenin zorunlu unsurlarından bir rükün veya sıhhat şartlarından bir şart değildir. Bu nedenle, eğer murabaha talebinde bulunan müşteri daha önceden ilk satıcı ile akit yapmışsa, aralarındaki her türlü akdi ilişkinin tamamen ortadan kaldırılması gerekir. Ayrıca satıcı ile müşteri arasında kurulmuş bir sözleşmenin İslami finans kuruluşuna devredilmesi de caiz değildir.

- Müşteriden vaad alınması İslami finans kuruluşu tarafından mal satın alınıp mülk edinildikten sonra müşterinin işlemi tamamlama yönündeki kararlılığından emin olmaya yöneliktir. Bununla birlikte Kur'an ve Sünnet'te ahde ve vaade vefa göstermenin gerekliliğini ortaya koyan delillerin genel hükümlerini esas alarak, müşterinin vaadiyle bağlı kabul edilmesi de mümkündür. Ayrıca müşteriden vaad almak murabaha işlemi için zorunlu unsurlardan biri değildir.
- Müşterinin mal alım isteği ve talebinin, açıkça vaad anlamında olduğu belirtilmezse bu bir vaad ve taahhüt anlamına gelmez. Ayrıca vaad belgesinin veya bu belge ile aynı hükümdeki araçların, her iki tarafı (İslami finans kuruluşu ve müşteri) da bağlayıcı nitelikte karşılıklı vaadleşme anlamına gelecek unsurlar içermesi de caiz değildir. Çünkü her iki tarafı da bağlayıcı nitelikteki karşılıklı vaadleşme, henüz malın mülkiyeti devralınmadan akit yapmaya benzemektedir.
- İslami finans kuruluşu ile müşterinin murabaha akdi kurulmadan önce vaad aşamasında iken belirledikleri vade, karlılık ve diğer şartlarda değişiklik yapması caizdir. Vaad aşamasındaki maddelerin, tarafların karşılıklı anlaşması olmaksızın tek tarafı olarak değiştirilmesi caiz değildir.
- İslami finans kuruluşunun malı satın aldığı tarafın, malı satacağı müşterisi veya onun vekili dışında üçüncü bir taraf olduğundan emin olması ve bunu kesinleştirmesi gerekir. Dolayısıyla örneğin, murabaha talebinde bulunan

müşterinin veya vekilinin aynı zamanda satılan malın maliki olması ya da mali satan tarafın tamamen müşteriye ait olması durumunda murabaha işlemi yapılamaz.

- İslami finans kuruluşunun, iyne satışı için bir hile olarak uygulanmaması şartıyla, murabaha talebinde bulunan müşterisi ile akrabalık veya evlilik ilişkisi bulunan yakınlarından mal satın alıp daha sonra müşterisine vadeli olarak satması caizdir. Murabaha işleminde satıcının, müşterinin bir yakını veya eşi olmasının caiz oluşu, işlem taraflarının birbirinden bağımsız mali sorumluluklarının bulunmasına dayanmaktadır.
- Konusu altın, gümüş veya para olan murabaha işlemleri yapmak caiz değildir. Çünkü Hz. Peygamber (aleyhisselam) altın ile gümüşün mübadele edilmesi halinde bedellerin elden ele olması gerektiğini söylemiştir. Bu da araya hiç vade girmeksizin bedellerin karşılıklı olarak peşin bir şekilde teslim edilmesi anlamına gelir. Para da altın ve gümüş ile aynı hükümlere tabidir.
- İslami finans kuruluşunun, kullanılmamış veya ileri bir tarihte kullanılması vaad edilmiş murabaha kredisi karşılığında müşterisinden bir bağlantı veya müracaat komisyonu alması caiz değildir. Çünkü bu komisyon sözleşme yapma hakkı elde etme karşılığında alınmış bir komisyon olacaktır. Halbuki bu bir irade ve niyetten ibaret olup bedelli akitlere konu olamaz.
- Murabaha için imkan sağlamak veya bir limit açmak karşılığında limit tahsis komisyonu alınması caiz değildir. Müşteriye fiilen para verme karşılığında komisyon alınması caiz olmadığına göre, finans kuruluşunun müşteriye vadeli olarak borçlandırmak için limit tahsisine hazır olması karşılığında komisyon alınması hiç caiz olmayacaktır.

2.4.2. İslami Bankanın Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi

İslami finans kuruluşunun malı mülk edinmesi, teslim alması ve bu konularda vekalet vermesi ile ilgili ilkeler şu şekildedir (AAOIFI, 2002;2012, s. 168);

- İslami finans kuruluşunun, herhangi bir malı mülkiyetini devralmadan önce murabaha yöntemiyle satması haramdır, kesinlikle yasaktır. Bu husus Hz. Peygamber'in (aleyhisselam) *“Yanında bulunmayan varlığı satma!”* anlamındaki buyruğuna ve *“Hz. Peygamber (aleyhisselam) insanın maliki olmadığı varlığı satmasını yasakladı”* anlamındaki rivayete dayanmaktadır.
- İslami finans kuruluşunun malı satıcıdan doğrudan kendisinin alması murabaha işlemlerinde asıl kuraldır. Ancak murabaha talebinde bulunan müşteri dışında üçüncü bir şahsa vekalet vermek suretiyle satıcıdan malın finans kuruluşu nam ve hesabına alınması da caizdir.
Murabaha talebinde bulunan müşteriye vekalet verilmesi yöntemine ancak çok zorunlu hallerde başvurulmalıdır. Bu durumda müşteri, malı kendisine satma yetkisiyle de donatılmamalı; finans kuruluşu malın mülkiyetini devraldıktan sonra müşteriye satışı gerçekleştirmelidir. Bu şekilde İslami finans kuruluşunun murabaha işlemindeki esas fonksiyonunun daha net olarak anlaşılması ve finans kuruluşu ile müşterinin malın yarar ve zararlarıyla ilgili hak ve sorumluluklarının açıkça ayrıştırılması hedeflenmektedir.
Ayrıca, müşteriye mal alımı için vekalet verilen hallerde, vekalet akdi ile murabaha sözleşmesi arasında bir bağlantı olduğu şüphesini ortadan kaldırmak için, vekalet sözleşmesinin murabaha işleminden ayrı olması gerekmektedir.
- Müşteriye malı kurum adına alması yönünde vekalet verildiği zaman, İslami finans kuruluşunun belirli şartların tam olarak gerçekleşmesini sağlayacak tedbirleri alması gerekir. Bunlar arasında şu iki tedbir sayılabilir:
 - İslami finans kuruluşu mal bedelini satıcıya doğrudan kendisi ödemeli, mal bedeli vekalet verilen müşterinin hesabına yatırılmamalıdır.
 - Satışın gerçekten var olduğunu gösteren belgeler satıcıdan alınmalıdır.
- İslami finans kuruluşunun sorumluluğu ile kuruluş nam ve hesabına mal almak üzere vekil tayin edilen müşterinin sorumluluğunun birbirinden tam olarak ayrılması gerekir. Bu da müşterinin satın alma vekaletini ifa ettiğini ve malı satın alma talebini finans kuruluşuna bildirmesi ile finans kuruluşunun bu satışı kabul ettiğini bildirmesi için gerekli sürenin geçmesi ile mümkün olur.

Dolayısıyla vekaletin ifası ile murabaha işleminin tamamlanıp sözleşmenin akdedilmesi arasında gerekli sürenin geçmesi gerekir. Buradaki amaç, tarafların malın yarar ve zararıyla ilgili hak ve sorumluluklarının birbirine karışmasını engellemektedir.

- Murabaha konusu malın satın alınmasıyla ilgili sözleşme akdedilirken hazırlanan belgelerin, sözleşmelerin ve faturaların İslami finans kuruluşunun vekili olsa bile müşteri adına değil finans kuruluşu adına düzenlenmesi temel kuraldır. Bu durumun temel kural oluşu, mal alımının finans kuruluşu nam ve hesabına yapılıyor olmasına dayanmaktadır.
- İslami finans kuruluşunun murabaha konusu malı, müşterisine satmadan önce hakikaten veya hükmen teslim alması gerekir. Murabaha konusu malın teslim alınması, finans kuruluşunun malın helak olması durumunda doğacak sorumluluğu üstlenmesini sağlamak üzere şart koşulmuştur. Bu da söz konusu malın sorumluluğunun, satıcının uhdesinden çıkıp finans kuruluşunun uhdesine geçmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca malın zararı ve yararı ile ilgili hak ve sorumlulukların hangi aşamada finans kuruluşunun uhdesinden çıkıp müşterinin uhdesine geçtiğinin de tam olarak açıklığa kavuşturulması gerekir. Bu da murabaha işleminin tarafları arasında malın mülkiyetinin intikal aşamalarını net olarak ayırtırmayı gerektirir.
- Varlıkların teslim alınma şekli, o varlıkların durumuna ve bunların teslimiyle ilgili olarak oluşan örfü göre farklılık arz eder. Teslim, fiziki olabileceği gibi hükmi de olabilir. Malın elle teslim alınması veya müşteriye ya da vekiline nakledilmesi durumunda fiziki teslim söz konusu olur. Ancak fiziki teslim bulunmasa bile alıcının tasarrufuna imkan sağlayacak şekilde tüm engellerin ortadan kaldırılması halinde hükmi ve itibari teslimden söz edilir. Taşınmaz malların teslimi, bunlar üzerinde fiilen tasarrufta bulunma imkanının verilmesi ve aradaki engellerin kaldırılması suretiyle olur. Dolayısıyla aradaki engeller kaldırıldığı halde müşterinin tasarrufta bulunmasına imkan sağlanmazsa teslimden söz edilemez.

- Murabaha konusu malı bizzat İslami finans kuruluşunun, satıcıya ait depodan veya teslim için belirlenen yerden teslim alması temel kuraldır. Malın teslim alınmasıyla birlikte o malın zarar ve yararıyla ilgili her türlü sorumluluk ve haklar da finans kuruluşuna geçer. Finans kuruluşunun, bu işlemleri kendisi adına gerçekleştirmek üzere başkalarına vekalet vermesi de caizdir.

2.4.3. Murabaha Sözleşmesinin Akdedilmesi

Murabaha sözleşmesinin akdedilmesi ile ilgili ilkeler şu şekildedir (AAOIFI, 2002;2012, s. 171);

- Müşterinin murabaha konusu malın mülkiyetini devralmış olmasıyla, İslami finans kuruluşunun murabaha satış sözleşmesini başkaca bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden kurulmuş sayması caiz olmadığı gibi müşterinin murabaha sözleşmesini akdetmekten kaçınması halinde müşteriye işlem konusu malı teslim almak ve murabaha bedelini ödemekle yükümlü kılması da caiz değildir. Fakat müşterinin, işlemin başında bulunduğu bağlayıcı nitelikteki vaadinden cayması durumunda, İslami finans kurumunun ortaya çıkan zararı müşteriden tazmin etme hakkı vardır. Bu da, malın başka birisine satış bedeli ile finans kuruluşunun ilk satıcıya ödemiş olduğu malı alışı bedeli arasındaki farkı müşterinin ödemekle yükümlü olması demektir.
- İslami finans kuruluşunun, üçüncü şahıslara ödenen doğrudan masraflar dışında herhangi bir masrafı malın maliyetine eklemeye hakkı yoktur. Buna göre, örneğin finans kuruluşunun, personelinin zaten yapması gereken işler veya benzeri hususlar için bir karşılık öngörüp bunu satış bedeline eklemesi uygun değildir.
- Murabaha sözleşmesi imzalanırken malın bedeli ile uygulanacak karın taraflarca tam olarak biliniyor olması ve tespit edilmesi gerekir. Buna bağlı olarak malın satış bedelinin veya kar miktarının belirli olmayan, meçhul veya ileride belirli hale gelecek bir endekse bağlanarak tespitinin yapılması kesinlikle caiz değildir. Bu husus, bilinmezliğin (cehalet) ve belirsizliğin (garar) giderilmesi gerektiği kuralına dayanır.

- Murabaha sözleşmesinde, malın satışı için uygulanacak kar tutarının tam olarak belirlenmesi gerekir. Dolayısıyla toplam satış tutarını açıklamakla yetinilemez. Kar miktarının maktu bir tutar olarak veya malın alış fiyatına ya da alış fiyatına masraflar eklendikten sonra ortaya çıkan fiyata göre oransal bir meblağ olarak belirlenmesi caizdir. Bu belirleme tarafların karşılıklı anlaşması ve rızası ile olmalıdır.
- Tarafların, murabaha sözleşmesi ile satılan malın bedelini kısa veya uzun vadeli taksitler halinde ödemek üzere anlaşması caizdir. Bu durumda malın satış bedeli, müşterinin zimmetinde üzerinde anlaşılan vade geldiğinde ödenmesi gereken bir borç olur. İslami finans kuruluşunun, vadenin uzatılması karşılığında veya müşterinin mazeretli ya da mazeretsiz ödemeyi geciktirmesi durumunda herhangi bir şekilde borç tutarını artırması caiz değildir. Çünkü vadenin uzatılması karşılığında borç tutarının artırılması cahiliyye ribası anlamına gelecektir.
- İslami finans kuruluşunun, müşterisine murabaha yoluyla mal satarken malın tüm veya bazı kusurlarından sorumlu olmayacağı şartını ileri sürmesi caizdir. Bu şekildeki satış yöntemine, kusurdan sorumlu olmama şartıyla satış denilmektedir.

2.4.4. Teminatlar ve Alacakların Tahsilini Sağlayıcı Tedbirler

Murabaha işleminde teminatlar ve alacakların tahsilini sağlayıcı tedbirler ile ilgili ilkeler şu şekildedir (AAOIFI, 2002;2012, s. 173);

- İslami finans kuruluşunun, müşterinin kabul edilebilir herhangi bir mazereti olmaksızın taksitlerden herhangi birini ödememesi veya geciktirmesi durumunda tüm taksitlerin muaccel hale geleceği yönünde şart koşması caizdir. Bu da aşağıdaki yöntemlerden birisiyle uygulanır;
 - Gecikme süresinin kısa olup olmadığına bakılmaksızın ödemenin gecikmesi durumunda tüm alacakların otomatik olarak muaccel hale gelmesi.
 - Sözleşme sırasında gecikmeler için belirlenmiş bir süre dolduğunda tüm taksitlerin muaccel hale gelmesi.

- Gecikme durumunda satıcının, müşteriye ödeme için belirli bir süre tanıdığını bildiren ihtarname göndermesi ve bu sürenin dolması halinde taksitlerin muaccel hale gelmesi.

Tüm taksitlerin muaccel hale geleceği yönünde şart koşmanın caiz oluşu, *“Müslümanlar ileri sürdükleri şartlara bağlı kalırlar”* anlamındaki hadise dayanmaktadır. Zaten vade müşteri için tanınmış bir haktır. Kişinin sahip olduğu haktan feragat etmesi veya bu haktan feragat etmesinin ödemede gecikmeye düşmesi şartına bağlanması caizdir.

- Murabaha sözleşmesine, müşterinin borçlarını belirlenen tarihlerde ödememesi durumunda belli bir tutarı veya murabaha borcunun belirli bir oranını hayır işlerine harcanmak üzere ödemeyi yüklediğine dair bir maddenin konulması caizdir. Ancak gecikme dolayısıyla alınan bu gecikme cezasının, İslami finans kuruluşuna bağlı fıkhi denetim / murakabe heyetinin marifetiyle hayır işlerine harcanması gerekir. Finans kuruluşu bu tutardan hiçbir şekilde yararlanamaz. İslami finans kuruluşunun kendi yararına olacak şekilde gecikmeye düşen müşterisinden borç tutarı dışında bir ödeme alması caiz değildir.
- İslami finans kuruluşu murabaha yoluyla yaptığı satışlarda müşterisinden İslam dinine göre meşru olan teminatları almalıdır. İslami finans kuruluşunun üçüncü şahısların kefaletini alması, müşteriye ait yatırım hesabına bloke koyması (rehin alması), müşteriye ait taşınır veya taşınmaz malları rehin alması, murabaha işlemine konu mala teslim almaksızın kanuni yollarla ya da teslim almak suretiyle ipotek veya rehin koyması bu teminatlar arasında sayılabilir. Rehin, murabaha taksitleri ödendikçe aşamalı olarak fek edilebilir.
- İslami finans kuruluşunun, murabaha sözleşmesi akdedildikten sonra doğacak olan borçlara teminat olmak üzere henüz sözleşme kurulmadan önce müşterisinden çek veya emre yazılı senet talep etmesi caizdir. Ancak bu durumda İslami finans kuruluşunun, teminat olarak aldığı çekleri veya emre yazılı senetleri vadeleri gelmedikçe kullanmayacağına dair açıkça şart ileri

sürülmelidir. Çeklerin vadesi gelmeden önce ödeme aracı olarak kullanılabildiği ülkelerde çek talep edilmesi caiz değildir.

- Murabaha borçlusunun ödeme gücü olup olmadığına bakılmaksızın, borcun vadesini uzatma karşılığında borcun miktarını da artırmak yani borcu artırıcı yönde yeniden yapılandırmak caiz değildir. Murabaha borcunun vadesini uzatma karşılığında borcun miktarını artırmak, cahiliyye ribası denilen asıl faiz şekli olduğu için haramdır.
- Murabaha sözleşmesinde daha önceden anlaşılmış olmaması koşuluyla, müşterinin borçlarını / taksitlerini vadesinden önce ödemesi durumunda İslami finans kuruluşunun satış bedelinden indirim (erken ödeme iskontosu) yapması caizdir. Bunun aslında alacaklı ile borçlu arasında borç tutarından daha az bir ödeme yapılması üzerine sulh akdi yapmaları anlamına gelmesi hükmüne dayanmaktadır. Tarafların bu şekilde sulh akdi yapmaları ise dinen meşrudur. Nitekim Hz. Peygamber'in (aleyhisselam), Übey İbn Kab'a (radıyallahuanh): *"Alacağının yarısını indir!"* buyurması bu uygulamaya delil teşkil eder. Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi'nin konuyla ilgili kararı da bunu teyit etmektedir.

BÖLÜM III

3. TÜRKİYE’DE BİREYSEL ÇAĞDAŞ MURABAHA UYGULAMALARI

3.1. Bireysel Çağdaş Murabaha İşlemlerinin Yasal Çerçevesi

Krediler tanımı Bankacılık Kanunu’nun 48’inci maddesinde yapılmış ve bu tanım oldukça geniş tutulmuştur. İlgili tanıma göre, geleneksel bankacılık ürünlerine ilave olarak, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleriyle, benzeri diğer sözleşmelerden dolayı bankalarca üstlenilen her türlü riskler kredi sayılmaktadır.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kredi tanımı çok net bir şekilde tanımlanmış durumdadır. Dolayısıyla, bireysel veya ticari olması fark etmeksizin çağdaş murabaha işlemleri yasal olarak bir kredi olarak değerlendirilmektedir.

1 Kasım 2006 tarihinde BDDK tarafından çıkarılan “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*”in 19.maddesinde Katılım Bankalarının finansman sağlama yöntemleri tanımlanmıştır. Gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilen finansman işlemleri bu yöntemler arasında bireysel finansman desteği adı ile tanımlanmıştır. Bireysel finansman desteği bu tanımda, bireysel ihtiyaçlar için gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, Katılım Bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla, alıcının borçlandırılması işlemi olarak nitelendirilmiştir.

Bu minvalde, Katılım Bankaları tarafından çağdaş murabaha yöntemi kullanılarak gerçek kişilere sağlanan tüm finansmanların bireysel finansman desteği olarak nitelendirildiğini söyleyebiliriz.

6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*”da ticari veya mesleki olmayan amaçla bireysel ihtiyaçları için hareket eden gerçek kişiler tüketici olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle, bireysel finansman desteği altında tüketicilere sağlanan tüm finansmanlar her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsayan 6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*”a tabi durumdadır.

Bu kanunda konut finansmanları ayrıca tanımlanmış olup, konut alımı dışında sağlanan finansmanlar ise tüketici kredisi adı ile tanımlanmıştır. Böylece yasal olarak konut finansmanı ve tüketici kredisi adlı iki çeşit tüketici finansmanı türü ortaya çıkmıştır.

Konut finansmanı dışında kalan ve ihtiyaç finansmanı, devre mülk finansmanı, ikinci el araç finansmanı gibi isimlerle piyasaya sunulan tüm tüketici finansmanı ürünleri, yasal olarak tüketici kredisi kapsamına girmektedir. İsim farklılaşmalarının birer pazarlama faaliyeti olduğunu söyleyebiliriz.

Gerçek kişiler tarafından gerçekleştirilen arsa finansmanları, iş yeri finansmanları ve ticari araç finansmanları ise 6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*”a tabi değildir. Çünkü tüketici tanımında, ticari veya mesleki olmayan amaçla, bireysel ihtiyaçları için hareket eden gerçek kişilerin tüketici olarak nitelendirildiği belirtilmektedir. Bu nedenle bu işlemler ticari nitelikli işlem sayılmaktadır ve 6098 sayılı “*Borçlar Kanunu*”na tabi durumdadır.

Çalışmamızda gerçek kişilerin ticari olmayan çağdaş murabaha işlemlerini incelediğimizden, ticari nitelikte sayılan arsa finansmanları, iş yeri finansmanları ve ticari araç finansmanlarına değinilmeyecektir.

3.2. Katılım Bankalarının Bireysel Çağdaş Murabaha Ürünleri

Bu başlıkta, Katılım Bankalarının çağdaş murabaha yöntemini kullandığı ve bireysel finansman desteği kapsamına giren tüketici ürünlerinin yasal tanımları ve kullanılabilirliği için yasal olarak uyulması gereken zorunluluklar gibi hususlarından bahsedilecektir.

3.2.1. Konut Finansmanı

Konut finansmanı, 6362 sayılı “*Sermaye Piyasaları Kanunu*”nun 57.maddesinde, konut edinmeleri amacıyla tüketicilere kredi kullandırılması, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, sahip oldukları konutların teminatı altında tüketicilere kredi kullandırılması ve bu kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kredi kullandırılması olarak tanımlanmıştır. Ayrıca aynı maddede, konut finansmanı kuruluşları tarafından, konut edinme amacının yeterli bilgi ve belgeyle tespit edilmesi ve kullandırılan kredinin ipotek veya kurulca uygun görülen teminatlar ile güvence altına alınması da zorunlu tutulmuştur.

BDDK tarafından 5411 sayılı “*Bankacılık Kanunu*”na dayanılarak hazırlanan “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*”te de, konut finansmanlarına ilişkin sınırlamalar yer almaktadır. Bu yönetmeliğin 12.maddesinde, tüketicilere konut edinmeleri amacıyla kullandırılacak kredilerde, kredi tutarının teminat olarak alınan

konutun değerine oranı yüzde sekseni aşamaz şeklinde bir kısıt bulunmaktadır. Ayrıca aynı maddede, teminat olarak alınan gayrimenkullerin değerlemesinin SPK tarafından yetkilendirilmiş değerlendirme şirketlerine yaptırılması ve sınırlamada bu değerlerin kullanılması da zorunlu tutulmuştur. Ayrıca tüketicinin talep etmesi halinde, konuta ilişkin SPK tarafından yetkilendirilmiş değerlendirme şirketlerince hazırlanan ekspertiz raporunun bir örneği de tüketiciye verilir.

Tüketiciler ile imzalanacak konut finansmanı sözleşmelerine ilişkin uygulama usul ve esasları ise T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 6502 sayılı *“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”*a dayanılarak hazırlanan *“Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği”* ile belirlenmiştir.

Konut finansmanı kuruluşları bu yönetmeliğe göre, en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmiş ve konut finansmanı sözleşmesinin koşullarını içeren ve sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olan sözleşme öncesi bilgi formunu, sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce tüketiciye vermek zorundadır. Ayrıca sözleşme öncesi bilgilendirme formunun bir örneğinin, kağıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi de zorunlu tutulmuştur.

Konut finansmanı sözleşmesinin ise yazılı olarak kurulması gerektiği ve en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Ayrıca, toplam borç tutarının anapara, kar, vergi, harç ve benzeri yasal yükümlülükler ve ücretler itibarıyla dağılımının yer aldığı ödeme planının, tüketiciye sözleşmenin içeriğinde veya ekinde belirtilmesi gerekmektedir. Tüketicinin talep ettiği kredi tutarı ve iki farklı vade seçeneği esas alınarak hazırlanacak örnek ödeme planlarının da sözleşme içerisinde veya sözleşmenin bir eki olarak tüketiciye sunulması gerekmektedir. Sözleşmenin bir örneğinin, kağıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi de zorunlu tutulmuştur.

Konut finansmanı kullanan tüketicilerden alınabilecek ücretler, BDDK tarafından, 6502 sayılı *“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”*a dayanılarak hazırlanan *“Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”* ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğin 10.maddesinde, tüketicilere kullanılacak konut finansmanları için kredi ihtiyacının karşılanmasına olanak sağlayan sistemin işletilmesi ve operasyonel süreçlerin yönetilmesi amacıyla, kullanılan finansmanın anaparasının binde beşini geçmeyecek şekilde tahsis ücreti

alınabileceği ve istihbarat ücreti, kredi işlem fişi ücreti, değişken taksitli ödeme planı ücreti gibi her ne ad altında olursa olsun başkaca bir ücret alınamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca, taşınır ve taşınmazlara ilişkin rehin, ipotek ve ekspertiz işlemlerinde, yalnızca üçüncü kişilere ödenen ücretlerin müşteriden sadece maliyeti kadar tahsil edilebileceği şeklinde de bir hüküm bulunmaktadır.

*“Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”*in 5.maddesine göre kağıt üzerinde düzenlenecek sözleşmelerde, “Sözleşmenin bir nüshasını elden aldım.” şeklindeki ibarenin, tüketici tarafından sözleşmeye yazılmasının sağlanması zorunludur.

5582 Sayılı *“Konut Finansman Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun”* ile birlikte, gerçek kişilerin konut edinimi amacıyla alacağı konutlar için kullanacağı konut finansmanlarına, sahip oldukları konutların teminatı şartı ile KKDF kesintisi istisnası ve BSMV istisnası getirilmiştir.

Yasal düzenlemelerde taksit sayısı ile ilgili bir kısıt bulunmamaktadır. Sektörde genellikle hem Katılım Bankaları tarafından hem de konvansiyonel bankalar tarafından azami 120 ay vade uygulanmaktadır.

İlgili yasal düzenlemelere göre, Katılım Bankasının finansman başvurusu olumlu sonuçlanan bir tüketici için, alınacak konut teminatlı konut finansmanı işleyişi şu şekilde olmaktadır;

- 1- Katılım Bankası, ilgili konut için müşteri adına SPK tarafından yetkilendirilmiş bir değerlendirme şirketine ekspertiz raporu hazırlar. Maliyeti kadar olmak üzere eksper ücretini müşteriden talep eder.
- 2- Gelen raporda yer alan konut değerinin %80’i hesaplanarak, finansman sağlanabilecek azami tutar tespit edilir. Müşterinin finansman talebi azami tutarı aşamaz. Ayrıca tüketicinin talep etmesi halinde ekspertiz raporunun bir örneği de tüketiciye verilir.
- 3- Katılım Bankası, sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce sözleşme öncesi bilgilendirme formunu incelemesi için tüketiciye verir.
- 4- Katılım Bankası, bir örneğini tüketiciye de verdiği sözleşme öncesi bilgilendirme formunu müşteriye imzalatır.
- 5- Katılım Bankası, KKDF kesintisi istisnası ve BSMV istisnası uygulayarak hazırladığı ödeme planının da yer aldığı sözleşmeye, tüketicinin “Sözleşmenin bir nüshasını elden aldım.” yazmasını sağlayarak imzalatır

ve bir örneğini de müşteriye teslim eder. Ayrıca iki farklı vade seçeneği esas alınarak hazırlanacak örnek ödeme planlarını da sözleşmede belirtir.

- 6- Satıcıdan ilgili konut satın alınır ve tapu Katılım Bankası adına ipotekli olarak müşteri adına geçer. Katılım Bankası maliyeti kadar olmak üzere ipotek tesis ücretini ve müşteriye sağlanan finansman tutarının binde 5'ini geçmeyecek şekilde tahsis ücretini müşteriden tahsil edebilir. Yapılan alım satıma ilişkin belgenin sureti Katılım Bankası tarafından muhafaza edilir.

3.2.2. Tüketici Kredisi

Her türlü tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamaları kapsayan 6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*”a göre, tüketicilere konut finansmanı dışında kullanılan tüm finansmanlar tüketici kredisidir.

BDDK tarafından 5411 sayılı “*Bankacılık Kanunu*”na dayanılarak hazırlanan “*Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik*”in 12.maddesinde tüketici kredilerine ilişkin sınırlamalar yer almaktadır. Bu yönetmeliğe göre tüketicilere, binek araç edinimi amacıyla kullanılacak taşıt kredilerinde ve taşıt teminatlı kredilerde veya yapılacak finansal kiralama işlemlerinde, kredi tutarının taşıtın değerine oranı, taşıtın nihai fatura değeri elli bin Türk Lirası ve altında olanlar için yüzde yetmiş aşamaz. Bu oran, nihai fatura değeri elli bin Türk Lirasını aşan binek araçlarda, bedelin elli bin Türk Lirasına kadar olan kısmı için yüzde yetmiş, elli bin Türk Lirasının üstünde olan kısım için yüzde elli olarak uygulanır. İkinci el binek araçlarda taşıtın değerinin tespitinde kasko değeri esas alınır.

Ayrıca konut edinmeleri ve konut tadilatı kapsamında konutun, 22 Kasım 2001 tarihli ve 4721 sayılı “*Türk Medeni Kanunu*”nun 684 üncü maddesinde düzenlenen bütünlüğü parçası niteliğini haiz olacak şekilde mal veya hizmet alımı amacıyla tüketicilere kullanılan krediler, konutların finansal kiralama yoluyla tüketicilere kiralanması, diğer gayrimenkul alımı amaçlı krediler ve eğitim ve öğrenim ücretinin finansmanı amacıyla kullanılacak krediler ile bu kredilerin yeniden finansmanı amacıyla kullanılan krediler hariç olmak üzere, tüketici kredilerinin vadesi kırk sekiz ayı aşamaz.

Tüketiciler ile imzalanacak tüketici kredisi sözleşmelerine ilişkin uygulama usul ve esasları ise T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 6502 sayılı

“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” a dayanılarak hazırlanan “Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği” ile belirlenmiştir.

Katılım Bankası bu yönetmeliğe göre, en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmiş ve konut finansmanı sözleşmesinin koşullarını içeren ve sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olan sözleşme öncesi bilgi formunu, sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce tüketiciye vermek zorundadır. Ayrıca sözleşme öncesi bilgilendirme formunun bir örneğinin, kağıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi de zorunlu tutulmuştur.

Tüketici kredisi sözleşmesinin ise mesafeli veya yazılı olarak kurulabileceği ve en az on iki punto büyüklüğünde, anlaşılabilir bir dilde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmesinin gerektiği belirtilmektedir.

Toplam borç tutarının anapara, kar, vergi, harç ve benzeri yasal yükümlülükler ve ücretler itibarıyla dağılımının yer aldığı ödeme planının, sözleşmenin içeriğinde veya ekinde tüketiciye belirtilmesi gerekmektedir. Ayrıca sözleşmenin bir örneğinin, kağıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi de zorunlu tutulmuştur.

Tüketici kredisi kullanan tüketicilerden alınabilecek ücretler, BDDK tarafından, 6502 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” a dayanılarak hazırlanan “Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğin 10.maddesinde, tüketicilere kullanılacak krediler için kredi ihtiyacının karşılanmasına olanak sağlayan sistemin işletilmesi ve operasyonel süreçlerin yönetilmesi amacıyla, kullanılan finansmanın anaparasının binde beşini geçmeyecek şekilde tahsis ücreti alınabileceği ve istihbarat ücreti, kredi işlem fişi ücreti, değişken taksitli ödeme planı ücreti gibi her ne ad altında olursa olsun başkaca bir ücret alınamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca, taşınır ve taşınmazlara ilişkin rehin, ipotek ve ekspertiz işlemlerinde, yalnızca üçüncü kişilere ödenen ücretlerin müşteriden sadece maliyeti kadar tahsil edilebileceği şeklinde de bir hüküm bulunmaktadır.

“Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” in 5.maddesine göre kağıt üzerinde düzenlenecek sözleşmelerde, “Sözleşmenin bir nüshasını elden aldım.” şeklindeki ibarenin, tüketici tarafından sözleşmeye yazılmasının sağlanması zorunludur.

İlgili yasal düzenlemelere göre, finansman başvurusu olumlu sonuçlanan bir tüketici için, Katılım Bankasının tüketici kredisi işleyişi şu şekilde olmaktadır;

- 1- Müşterinin finansman talebinin vadesi 48 ayı geçemez. Ayrıca ilgili finansman binek taşıt finansmanı ise kredi tutarının taşıtın değerine oranı, taşıtın nihai fatura değeri elli bin Türk Lirası ve altında olanlar için yüzde yetmiş aşamaz. Bu oran nihai fatura değeri elli bin Türk Lirasını aşan binek araçlarda, bedelin elli bin Türk Lirasına kadar olan kısmı için yüzde yetmiş, elli bin Türk Lirasının üstünde olan kısım için yüzde elli olarak uygulanır. Katılım Bankası bu şartlarla finansman talebini alır ve sözleşmenin kurulmasından makul bir süre önce sözleşme öncesi bilgilendirme formunu incelemesi için tüketiciye verir.
- 2- Katılım Bankası, bir örneğini tüketiciye de verdiği sözleşme öncesi bilgilendirme formunu müşteriye imzalatır.
- 3- Katılım Bankası, ödeme planının da yer aldığı sözleşmeye, tüketicinin “Sözleşmenin bir nüshasını elden aldım.” yazmasını sağlayarak imzalatır ve bir örneğini de müşteriye teslim eder.
- 4- Finansmana konu mal satın alınır. Katılım Bankası müşteriye sağlanan finansman tutarının binde 5’ini geçmeyecek şekilde müşteriden tahsis ücreti tahsil edebilir. Yapılan alım satımına ilişkin belgenin sureti de Katılım Bankası tarafından muhafaza edilir.

3.3. Katılım Bankalarında Bireysel Çağdaş Murabaha İşleyişi

Katılım Bankalarının kendi içerisindeki bireysel çağdaş murabaha işleyişi ürün ve tabi olduğu yasa fark etmeksizin aynı şekilde işlemektedir. Fakat diğer Katılım Bankaları ile karşılaştırıldığında, esas itibariyle işleyiş aynı olsa da bazı aşamalarda farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de Katılım Bankaları tarafından uygulanan bireysel çağdaş murabaha işlemlerinin işleyişinden, ürün adı, tabi olduğu yasal düzenlemeler ve Katılım Bankası fark etmeksizin, uygulama farklılıkları da belirtilerek, fihki ve yasal işleyişiyle birlikte bir bütün olarak bahsedilecektir.

Katılım Bankalarının günümüzdeki bireysel çağdaş murabaha süreci, esas itibariyle şu şekildedir (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016):

- 1- Müşteri almak istediği malı bulur. Satıcıyla akit yapmaz.
- 2- Katılım Bankasına malı almak üzere başvurur.

- 3- Katılım Bankası malın alım satıma uygun olup olmadığını ve müşterinin ödeme kabiliyetini araştırır.
- 4- Katılım Bankası müşterisiyle sözleşme imzalar ve müşterisine malı alması için vekalet verir.
- 5- Müşteri vekil sıfatıyla ve satın almaya ilişkin evraklar kendi adına düzenlenecek şekilde malı satın alır.
- 6- Katılım Bankası sahip olduğu malı taksitli bedelle müşterisine satar.
- 7- Müşteri taksit ödemelerini, geciktirmeden vadesi geldikçe veya vadesinden önce öder.
- 8- Müşteri borcunu tamamen bitirir ve borç ilişkisi sona erer.

İşleyişteki bu 8 adımı;

- 1- Katılım Bankasının başvuru alma ve değerlendirme aşaması,
- 2- Katılım Bankasının müşteriye vekalet vermesi ve malı satın alması,
- 3- Katılım Bankasının malı müşteriye vadeli satması,
- 4- Müşterinin taksit ödemelerini geciktirmesi,
- 5- Müşterinin erken ödeme ve erken kapama yapmak istemesi,

olmak üzere 5 başlık üzerinden incelemek daha anlamlı olacaktır.

3.3.1. Katılım Bankasının Başvuruyu Alma ve Değerlendirme Aşaması

Müşteri almak istediği malı bularak Katılım Bankasına başvurduğunda kendisinden, talep ettiği malın kendisine devir yapılmadan önceki proforma faturası, gayrimenkul ise tapu fotokopisi, ikinci el araç ise araç ruhsatı fotokopisi istenebilmektedir. Ayrıca başvuru/talep formu doldurtularak müşteriye imzalatılmaktadır (TKBB, Fon Kullandırım İşlemleri Hk., 2016).

TKBB'nin 20 Haziran 2012 tarihli, 151 nolu ve "*Katılım Bankalarının Finansman Sağlama Yöntemlerinden Olan Kurumsal ve Bireysel Finansman Desteği İle İlgili İşlem Akışları*" adlı kararının ekinde talep formu yer almaktadır.

Bu formda, müşterinin adı ve soyadı, iletişim bilgileri, talep edilen malın bilgileri, satıcı bilgileri gibi bilgiler yer almaktadır.

Ayrıca, talep formunda "*İhtiyacımız için Bankanız kanalıyla alacağımız mal ile satıcısına ilişkin bilgiler yukarıdaki gibidir. İşbu Formda yer alan ve Katılım Bankacılığı çalışma prensipleri çerçevesinde temin edilecek malın bedeli olarak*

Bankanız tarafından satıcıya ödenen meblağa, mutabık kaldığımız karın, verginin, fonun ve sair ferilerin ilavesi suretiyle hesaplanan tutarda hesabımızın borçlandırılmasını beyan ve kabul ederiz.” şeklinde bir beyan bulunmaktadır.

Müşteri bu formu imzalayarak bu beyanı da kabul etmektedir. Bu beyan, murabahanın zorunlu bir şartı olmasa da, müşterinin işlemi tamamlama yönündeki kararlılığından emin olmak için bir önlem niteliğinde yapılan vaadleşme hususunu da kapsamaktadır. Böylece müşteri vaadde bulunmuş olmaktadır. Fakat Katılım Bankası, müşterinin vaadinden dönmesi durumunda oluşabilecek zararını karşılamak için müşteriden bir güvence bedeli talep etmemektedir.

Başvuruya istinaden, Katılım Bankası öncelikle finansman talebinin İslami bankacılık ilkeleri bağlamında gerçekleştirilebilir olup olmadığını araştırır. Bu aşamada Katılım Bankası aşağıdaki noktalara dikkat eder (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016);

- Finansman kullanılarak satın alınmak istenen mal, hizmet ya da hakkın gerçekten var olup olmadığına bakar. Katılım Bankaları faizle kredi veren bankalar olmadıkları için mutlaka satıcıdan alınıp müşteriye satılacak bir mal, hizmet ya da hakkın var olması gerekmektedir. Bu nedenle mal ya da mali hak hükmü taşımayan vergiler, cezalar, harçlar, vize ücretleri ve borçları konu alan murabaha, Katılım Bankaları tarafından yapılamaz. Mecelle'nin 210. maddesinde şu hüküm yazılıdır: *“Beynennas mal olmayan şeyi satmak yahut onunla bir mal satın almak batıldır”*.
- Mal, hizmet ya da hakkın varlığını tespit ettikten sonra, bunların satılabilir olup olmadığını araştırır. Katılım Bankaları kamuya zararlı mal ve hizmetler ile satıma elverişli olmayan hakların satımını yapamaz. İçki, sigara, domuz eti, müstehcen yayın, putlar, sadece haram işler için kullanılan ürünler vs. üzerine murabaha, Katılım Bankaları tarafından yapılamaz. Mecelle'nin 211. maddesi şöyledir: *“Mütekavvim olmayan malı satmak batıldır”*.
- Satıma elverişli olduğunu tespit ettiği malların, taksitle satıma uygun olup olmadığını inceler. Çünkü hakikatte “para” olarak değerlendirilen mallar taksitle satılamaz. Örneğin döviz ve külçe altın peşin bedelle satılabildikleri halde, taksitle satımları faizli işlem sayılmaktadır.

- Mal, hizmet ya da hakkın, müşterinin uhdesine geçip geçmediğine bakar. Katılım Bankası, söz konusu mal, hizmet ya da hakkı, satıcıdan alıp müşteriye satacağı için, müşteri ile satıcı kendi aralarında satış sözleşmesini yapmış olmamalıdır. Bu itibarla müşteri, satıcı ile alışverişi yapıp bitirdiklerini söylüyorsa, müşteri Katılım Bankasına gelmeden önce malın faturası müşteri adına kesilmişse mal, hizmet ya da hak müşterinin uhdesine geçtiği için Katılım Bankasının satıcıdan malı alma şansı kalmamakta ve murabaha söz konusu olamamaktadır.
- Alım satım talebinin sahte olup olmadığını inceler. Gerçek olmayan alım satımlarda devreye giremez. Gerçek bir malı, gerçekten satmak isteyen satıcısından peşin alıp, gerçekten o malı veresiye almak isteyen müşterisine taksitle satan kuruluş olmak durumundadır.

Yukarıdaki hususlarda problem tespit edilmemiş ise Katılım Bankası müşteri hakkındaki istihbarat çalışmasına geçer. Ödeme gücünü araştırır. Olumsuz bir durum yok ise müşterinin borcunu ödeyeceğini garanti altına almak üzere istediği teminatları belirtir ve müşteriye ne kadar vade farkı uygulayacağını açıklar. Müşterinin, açıklanan bu hususları kabul etmesi durumunda da sözleşme imzalanarak malın satın alınma aşamasına geçilmiş olur (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016).

İmzalanan sözleşme ve eklerinde, 6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*” gereği, finansman tutarı, kar oranı, masraflar, müşterinin yükümlülükleri, gecikme durumu, teminatlar ve geri ödeme planı gibi finansman ilişkisinin tüm detayları yer almaktadır. Ayrıca Katılım Bankaları, müşterilerine imzalattığı bu sözleşmelerin birer örneğini, BDDK’nın yayınlamış olduğu “*Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*”in 9.maddesi gereği internet sitelerinde de yayınlamaktadır.

14 Aralık 2016 tarihinde, Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ve Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’nin internet sitelerinin “Sözleşme ve Formlar” bölümünde yer alan konut finansmanı ve tüketici kredisi sözleşmeleri, ekleri ile birlikte incelenmiş olup, konumuz ile alakalı olarak önemli görülen ortak noktaları aşağıda belirtilmiştir.

- Sözleşmenin uygulama ve yorumunda, Katılım Bankasının malın üreticisi, satıcısı ve sağlayıcısı olmadığı, sadece müşterinin talep ettiği malın finansmanını sağlayan olduğunun esas alınacağı belirtilmektedir.
- Finansman ödemesinin kural olarak satıcıya (temsilcisine, vekiline, satıcının bildirdiği kişiye) yapılacağı belirtilmektedir.
- Kredinin satıcıya ödenmesi veya ödeneceğine dair taahhütte bulunulmasından sonra malın devrine, teslimine ve verilmesine bakılmaksızın müşterinin Katılım Bankasına derhal borçlanmış olacağı belirtilmektedir.
- Malın bulunması, seçimi, teslim alınması gibi sorumlulukların müşteriye ait olması nedeniyle devir, teslim, ayıp, zabt gibi hiçbir sorumluluğun Katılım Bankasına ait olmadığı belirtilmektedir.
- Müşterinin, finansman borcunun tamamını veya bir kısmını vadesinden önce ödeyebileceği ve bu durumda mevzuatın belirlediği sınırlar dahilinde gerekli indirimlerin yapılacağı belirtilmektedir.
- Ödeme planında yer alan bir taksitin ödeme tarihinde ödenmemesi durumunda, müşterinin ilgili taksit yönünden temerrüde düşeceği belirtilmektedir. Temerrüt sonucunda da müşterinin, finansman kullanım kar oranının %30 fazlası ile temerrüde konu tüm alacağın anaparası üzerinden hesaplanan gecikme bedelini de ödemesi gerekeceği belirtilmektedir.
- Geri ödeme planındaki ödemelerden birbirini izleyen en az ikisinin vadesinde ödenmemesi halinde, müşteriye otuz gün süre vermek sureti ile muacceliyet uyarısında bulunulmasına karşın, müşterinin verilen bu süre içerisinde de borcunu ödememesi halinde, Katılım Bankasının tüm borcun derhal ödenmesini isteyebileceği belirtilmektedir.

Müşteri şartları kabul etmez ise sözleşme imzalanmaz ve işlem devam ettirilmeden sonlandırılır.

3.3.2. Katılım Bankasının Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi

Katılım Bankaları mal alım satımı yaptıklarına göre, satıcının sattığı malı ya bizzat kendileri ya üçüncü taraflara verdikleri vekalet ya da bizzat müşterilerini vekil kılarak satın almaları gerekmektedir. Günümüzde bu işlem daha çok müşteriye verilen vekalet ile gerçekleştirilmektedir (TKBB, Katılım Bankasının Müşterisine Vekalet Vermesi Murabaha İçin Önemli Midir?, 2016).

20 Eylül 2001 tarihinden önce Katılım Bankalarının, o zamanki adı ile özel finans kurumlarının ticari faaliyetlerinde, satılan mal ve hizmetlerde, müşteriye vekalet verilerek malın satın alınması gibi bir vekalet yöntemi uygulanmamaktaydı. Müşteri tarafından satın alınmak istenen mal, özel finans kurumu tarafından sipariş verilerek satın alınmakta ve satın alınmaya ilişkin fatura, özel finans kurumları adına kesilmekteydi. Özel finans kurumu da müşterisine, alış bedeli üzerine eklediği kar payı tutarı üzerinden fatura kesmekteydi. Bütün bu işlemler de katma değer vergisi mevzuatına tabiydi (Tunç, 2010, s. 183).

Katma değer mevzuatına göre alım satım sürecinde yapılan herhangi bir usulsüzlükten zincirleme olarak alıcı ve satıcı ile birlikte özel finans kurumu da sorumlu durumda kalmaktaydı. Bu sorumluluk, üçüncü şahısların faturalarda yapabildiği usulsüzlükler nedeniyle özel finans kurumlarını davalara maruz bırakabilmekteydi. Ayrıca her bir alım satımı bizzat takip etmek üzere eleman istihdam edilmesi de maliyetleri yükseltmekteydi. Bu maliyetler müşteriye yansıtıldığında da müşteri memnuniyetsizliğine yol açmaktaydı. Bu yaşanan sıkıntıların önüne geçebilmek için, özel finans kurumlarının talebi doğrultusunda, 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı düzenleme ile birlikte mevzuatta değişiklik yapılmış ve fatura düzenleme sistemi uygulamadan kaldırılmıştır (Tunç, 2010, s. 184).

Fatura düzenleme sisteminin kalkması ile birlikte yukarıda da bahsettiğimiz müşteriye vekalet verilerek mal alımı yapılması sistemi olan günümüz uygulamasına geçilmiştir.

Eğer Katılım Bankası, müşterisine malın alımı için vekalet vermez ise malı bizzat kendi de almadığı için malı almış olmayacak ve dolayısıyla müşteriye satmasından da bahsedilemeyecektir. Bu durumda müşterinin satın aldığı mal için ona borç vermiş olur ki bu da borcun fazlasıyla tahsili yani faizcilik anlamına gelir.

Katılım Bankaları malın satın alımı için müşterilerine genel vekalet verme, SMS yoluyla vekalet verme, mal alımı öncesinde şubeden vekalet verme, çağrı

merkezi aracılığıyla müşterinin aranarak vekalet verilmesi gibi yöntemler uygulamaktadırlar (TKBB, Katılım Bankasının Müşterisine Vekalet Vermesi Murabaha İçin Önemli Midir?, 2016).

TKBB'nin oluşturduğu mesleki tanzim kararlarından, 20 Haziran 2012 tarihli, 151 numaralı ve *“Katılım Bankalarının Finansman Sağlama Yöntemlerinden Olan Kurumsal ve Bireysel Finansman Desteği İle İlgili İşlem Akışları”* adlı kararın ekinde yer alan vekalet formu incelendiğinde, malı satıcıdan katılım bankası adına sipariş edip, satın alma ve teslim-tesellüm gibi alım satımın gereği olan işlemleri yapma konularında müşteriye yetki verilmektedir.

Katılım Bankası müşteriye vekalet verirken, malın muhayyerlik hakkı ile satın alınmasını talep edebilir. Fakat ilgili vekalet formunda muhayyerlik hakkı ile alakalı bir husus görülmemektedir. Ayrıca mevcut şartlar ve yasal durumlar göz önünde bulundurulduğunda da satıcıdan muhayyerlik hakkı ile mal satın almak pek de mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, Katılım Bankalarının finansmana konu malı muhayyerlik hakkı olmadan satın aldığını söyleyebiliriz.

Yukarıda da bahsettiğimiz TKBB'nin oluşturduğu vekalet formu incelendiğinde, verilen vekaletin işlem bazlı olduğu, Katılım Bankasının vekalet ilişkisini dilediği zaman sonlandırma hakkına sahip olduğu ve malın banka adına satın alınması ile birlikte başka bir bildirim lüzum olmaksızın vekalet ilişkisinin kendiliğinden sona ereceği belirtilmektedir. Sonuç olarak mal alımı için müşteriye verilen vekaletin geçerliliği, malın alımı ile sona ermektedir.

Müşteri, vekaleti aldıktan sonra, malın satın alındığını gösteren tapu, ruhsat ve fatura gibi belgeler kendi adına düzenlenecek şekilde vekil sıfatıyla banka adına malı satın alarak, satın almaya ilişkin evrakları Katılım Bankasına ulaştırır ve Katılım Bankası da satın alma bedelini satıcıya ödeyerek satın alma işlemini tamamlar (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016).

Ayrıca satın almaya ilişkin fatura, ruhsat ve tapu gibi evraklar ile aşağıda belirtilen hususlarda da kontrol sağlamış olur.

- Finansman talep eden müşterinin satıcı ile daha önceden anlaşp anlaşmadığının tespitini sağlamaya çalışır. Müşterinin finansmana başvurduğu tarih ile satın almaya ilişkin evrağın tarihini karşılaştırır. Satın almaya ilişkin evrak tarihinin, müşterinin finansmana başvurduğu tarihten önce olmaması gerekir.

- Satın almaya ilişkin evrağın, müşteriye verilen vekalet tarihinden önce olup olmadığını kontrol eder. Çünkü malın banka adına alınabilmesi için banka tarafından müşteriye verilen vekaletten sonra satın alınması gerekmektedir. Bu nedenle de satın almaya ilişkin evrak tarihinin, müşteriye verilen vekalet tarihinden önce olmaması gerekir.
- Müşterinin başvuru formunda belirttiği bilgiler ile satın almaya ilişkin evrağı karşılaştırarak, satın alınan ürünün doğruluğunu kontrol etmektedir.

Başvuru aşamasında, İslami bankacılık ilkeleri bağlamında faturası kesilmiş yani satışı gerçekleşmiş bir işlem için finansman kullandırımı gerçekleştirilmeyen Katılım Bankası, kontrol etmenin kendi elinde olduğu bu hususları da inceler. Bu kapsamda, yukarıda belirtilen hususlarda bir problem tespit etmesi halinde finansman işlemine devam edemeyecektir (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016):

Ayrıca 1 Kasım 2006 tarihinde BDDK tarafından çıkarılan, bankaların kredi işlemlerine ilişkin yönetmeliğin, 19.maddesinde de bireysel finansman desteği kapsamında yapılan alım satımına ilişkin belgenin bir suretinin Katılım Bankası tarafından muhafazasının da zorunlu olduğu belirtilmektedir.

Satın almaya ilişkin evrakların bu gereklilikleri yanında, satıcı ödeme almadan malı satmak istemeyebilir. Katılım Bankası bu gibi durumlarda satıcıya, satın almaya ilişkin evrakların kendisine ulaşması akabinde ödemeyi yapacağını taahhüt ettiği bir yazı verebilmekte ya da satıcıya avans ödeme yapılabilmektedir. Bu gibi bir durumda, müşterinin Katılım Bankası'na derhal borçlanmış olacağı Katılım Bankalarının müşteriyle imzaladıkları sözleşmelerde belirtilmektedir.

Müşteri, Katılım Bankası tarafından verilen vekaleti aldıktan sonra işlem den vazgeçer ise kendisine herhangi bir yasal yaptırım uygulanmadan finansman işlemi iptal edilmektedir. Tarafına verilen vekaletle, resmi evrak olmasa dahi İslam hukukuna göre geçerli olacak şekilde, malı söz ile banka adına satın aldıktan sonra işlem den vazgeçer ise yine müşteriye herhangi bir yasal yaptırım söz konusu olmadan finansman işlemi iptal edilmektedir. Sonuç olarak, satıcıya ödeme yapılmadan, yani finansman kullandırımı gerçekleşmeden müşterinin finansman talebinden vazgeçmesi durumunda, imzalanmış bir sözleşme olsa dahi yasal olarak bir yaptırım söz konusu olamamaktadır. Çünkü sözleşmenin imzalanmış olması, finansmanın kullandırıldığı anlamına gelmemektedir. Bu gibi durumlarda müşteri, 6502 sayılı “Tüketicinin

Korunması Hakkında Kanun’a göre, sadece varsa eksper masrafı gibi Katılım Bankası tarafından müşteri adına üçüncü kişilere ödenen masrafı ödemekle yükümlü olmakta ve başkaca bir yükümlülük altına sokulamamaktadır.

3.3.3. Katılım Bankasının Malı Müşteriye Vadeli Satması

TKBB’nin 20 Haziran 2012 tarihli, 151 nolu ve *“Katılım Bankalarının Finansman Sağlama Yöntemlerinden Olan Kurumsal ve Bireysel Finansman Desteği İle İlgili İşlem Akışları”* adlı kararında, *“Müşteri Banka adına teslim aldığı mal üzerinde tasarrufta bulunmadan önce, Banka ile satım akdi yapmalıdır.”* şeklinde bir kural mevcuttur. Belirtilen satım akdinin yapılma yöntemleri ise bankadan bankaya değişebilmektedir. Katılım Bankaları bu noktada malın satımı için, SMS yoluyla satış, şubeden satış, müşteriye mal alımı için vekalet verilirken aynı zamanda mal satışı için de vekalet verilmesi gibi yöntemler uygulamaktadırlar (TKBB, Katılım Bankasının Müşterisine Vekalet Vermesi Murabaha İçin Önemli Midir?, 2016).

SMS yoluyla satış yöntemi daha çok finansman limitli banka kartı ile yapılan murabaha işlemlerinde kullanılmaktadır. Bu üründe mal alımı, müşteriye verilen finansman limitli banka kartı ile pos cihazı üzerinden yapıldığından dolayı malın alındığı vakit tam olarak belirlenebilmekte ve alımdan hemen sonra müşteriye ilgili malın kendisine satıldığını bildiren, karlı tutar ve taksit sayısının da belirtildiği bir SMS gitmekte ve satış işlemi tamamlanmaktadır. SMS ile satış yöntemi kullanılan ürünlerde, mal alımı için müşterilere genel vekalet verilmektedir. Ayrıca müşterinin başvuru aşamasında vermiş olduğu bağlayıcı vaadine istinaden malın kendisine satıldığını bildiren SMS ile malı satın aldığı kabul edilmektedir. Böylece satış işlemi tamamlanmış olmaktadır.

Şubeden satış yönteminde genellikle müşterinin satın almaya ilişkin evrakları şubeye getirmesi beklenmektedir. Akabinde müşteriye, karlı tutar ve taksit sayısı da belirtilerek ilgili malın kendisine satıldığını belirten bir belge imzalatılır. Bu yöntem kullanılarak yapılan işlemlerde, malın satın alınması ile müşteriye satışı arasında geçen süre içerisindeki malın sorumluluğunun Katılım Bankasında olduğu düşünülmektedir. Fakat malın yasal sahipliğinin müşteride olduğu da düşünüldüğünde, bu süredeki sorumluluğun yasal anlamda Katılım Bankasında olmadığını söyleyebiliriz.

Malın hem alımı hem de satımı için verilen vekalet yönteminde, müşteri vekil sıfatıyla malı aldıktan sonra yine vekil sıfatıyla malı kendisine satmaktadır. Bir diğer deyişle müşteri malı vekaleten aldığı anda, başvuru aşamasında vermiş olduğu bağlayıcı vaadine istinaden malı satın aldığı kabul edilmektedir. Böylece satış işlemi tamamlanmış olmaktadır.

Katılım Bankaları, müşteriye imzalattıkları sözleşmelerde malda çıkacak kusurlardan sorumlu olmadıklarını belirterek, ayıptan beri olma şartı ile satış yapmaktadırlar. Bu nedenle satılan maldaki kusurlardan sorumlu olmamaktadırlar (TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri, 2016).

Müşteri, satıcıya ödeme yapıldıktan sonra finansman talebinden vazgeçer ve murabaha akdini yapmak istemez ise imzalamış olduğu sözleşme neticesinde borçlu duruma düşmektedir. Çünkü satıcıya yapılan ödeme yasal olarak finansmanın kullandırıldığı anlamına gelmektedir.

Fakat tüketici kredilerinde finansman kullandırıldıktan sonra müşterilerin yasal olarak cayma hakkı da mevcuttur. Cayma hakkı müşteri ile imzalanan sözleşmelerde de belirtilmektedir. Tüketici kredilerindeki bu cayma hakkı, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından, 6502 sayılı “*Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*”a dayanılarak hazırlanan “*Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği*” nde belirtilmektedir.

Bu yönetmeliğe göre, tüketici on dört gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin tüketici kredisi sözleşmesinden cayma hakkına sahiptir.

Cayma hakkını kullanan tüketicinin krediden faydalandığı hallerde, tüketici, anaparayı ve kredinin kullanıldığı tarihten, anaparanın geri ödendiği tarihe kadar olan sürede tahakkuk eden karı, en geç cayma bildirimini kredi verene göndermesinden sonra otuz gün içinde geri öder. Bu süre içinde ödeme yapılmaması halinde tüketici kredisinden cayılmamış sayılır.

Cayma hakkını kullanan tüketiciden, hesaplanan akdi kar ve bir kamu kurum veya kuruluşuna veya üçüncü kişilere ödenmiş olan ücretler dışında herhangi bir bedel talep edilemez. Bu bedeller dışında kalan ve tüketiciden tahsil edilen her türlü ücret, tüketicinin anapara ile tahakkuk eden karı kredi verene geri ödediği tarihten itibaren yedi gün içinde tüketiciye iade edilir. Ayrıca kredi sözleşmesine bağlı olarak tüketiciye başka bir hizmetin de sunulmuş olması halinde, tüketicinin kredi sözleşmesinden cayması ile birlikte bu hizmete ilişkin sözleşme de sona erer.

Konut finansmanı sözleşmelerinden cayma hakkı sadece bağlı kredi sayılan ve ön ödemeli olan konut finansmanlarında mevcuttur. Bu cayma hakkı “*Ön Ödemeli Konut Satışları Hakkında Yönetmelik*”te düzenlenmiştir.

Bu yönetmeliğe göre bağlı kredi, konut finansmanı kuruluşu ile konut satıcısı arasında belirli bir konutun tedarikine ilişkin yapılan sözleşme sonucu, ilgili konutlar için tüketicilere kullandırılan kredidir. Ön ödemeli konut ise piyasada maketten satış olarak da adlandırılan, inşaatın henüz bitmediği, tüketicinin satış bedelini önceden peşin veya taksitle ödediği, satıcının da bedelin tamamen veya kısmen ödenmesinden sonra tüketicie devir veya teslim etmeyi üstlendiği konuttur.

Bu şekilde gerçekleştirilen konut finansmanları, konut hazır olmadığı için çağdaş murabaha akdi ile değil istisna akdi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Çağdaş murabaha yönteminin kullanıldığı, inşaatı bitmiş ve teslim hazır olan konutların sözleşmelerine ilişkin usul ve esasların düzenlendiği “*Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nde ise cayma hakkı düzenlenmemiştir. Bu nedenle, ön ödemeli olmayan ve bağlı kredi sayılmayan konut finansmanlarında tüketicinin cayma hakkı bulunmamaktadır.

3.3.4. Müşterinin Taksit Ödemelerini Geciktirmesi

Katılım Bankalarının çağdaş murabaha yöntemi ile yaptıkları tüketici finansmanı işlemlerinde, müşterinin taksit ödemelerini geciktirmesi durumunda müşteriden gecikme bedeli tahsil edilmektedir. Müşteriyle imzalanan sözleşmelerde de, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın yayınladığı “*Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 18.maddesine ve “*Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 13.maddesine uygun bir şekilde müşteriye uygulanan aylık akdi kar payı oranının %30 fazlası baz alınarak, gecikme gün sayısı ve temerrüte konu tüm alacağın anaparası üzerinden hesaplanan gecikme bedelinin müşteriden tahsil edileceği belirtilmektedir.

Bu hesaplama yöntemi aslında Katılım Bankasının azami alabileceği gecikme bedelini belirtmektedir. Çünkü Katılım Bankası müşterisine isterse daha az hatta hiç gecikme bedeli yansıtmayabilir.

Müşteriden tahsil edilen bu gecikme bedelleri için Katılım Bankaları arasında iki farklı bakış açısı mevcuttur. Bunlardan ilki mahrum kalınan kar payı görüşü diğeri ise gecikme cezası görüşüdür.

Bazı İslam hukukçuları, vadesinde ödenmeyen borçlar sebebiyle alacaklının uğradığı muhtemel kar kayıplarının telafi edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Yani Katılım Bankasına borçlu olan bir müşteri, borcunu vadesinde ödemediği için Katılım Bankası söz konusu meblağı işletmemekte ve bir kar kaybı yaşamaktadır. Bu nedenle müşterinin bu kar kaybını telafi etmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Bu düşünceyle tahsil edilen gecikme bedellerine mahrum kalınan kar payı denilmektedir (TKBB, Mahrum Kalınan Kar Payı, 2016).

Gecikme cezası görüşünde ise gecikme bedeli borçlunun suistimalini önlemek amacıyla alınan bir bedeldir ve alınan bedeller kurum menfaatleri doğrultusunda harcanmamaktadır. Bu bedeller hayır işlerine harcanarak tüketilmektedir (AAOIFI, 2002;2012, s. 175).

Katılım Bankası muacceliyet hakkını, “*Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 18.maddesine ve “*Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 13.maddesine göre, sözleşmede borcun tamamının ifasını talep etme hakkını saklı tutmuş ve tüketici birbirini izleyen en az iki taksiti ödemede temerrüde düşmüş ise kullanabilmektedir. Katılım Bankasının bu hakkı kullanabilmesi için tüketiciye en az otuz gün süre vererek muacceliyet uyarısında bulunması da zorunludur.

3.3.5. Müşterinin Erken Ödeme ve Erken Kapama Yapmak İstemesi

Katılım Bankaları tüketici finansmanı kapsamında kullandırmış olduğu bireysel çağdaş murabaha işlemlerinde, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a dayanarak hazırladığı “*Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği*” ve “*Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği*”ne uygun bir şekilde müşterilerinin erken ödeme ve erken kapama yapmasına izin vermektedir. Ödeme sonucunda da ilgili yönetmelikler gereği indirim yapmak zorundadırlar.

Tüketici kredileri için erken ödeme ve erken kapama işlemleri “*Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 15. 16. ve 17.maddelerinde düzenlenmiştir. 15.maddeye göre tüketici, vadesi gelmemiş bir veya birden çok taksit ödemesinde bulunabilir veya kredi borcunun tamamını ya da bir kısmını erken ödeyebilir.

Konut finansmanları için erken ödeme ve erken kapama işlemleri ise, “*Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği*”nin 11.maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre tüketici, Katılım Bankasına borçlandığı tutarın tamamını veya bir taksit

tutarından az olmamak üzere herhangi bir tutarı vadesinden önce ödeyebilir. İlgili yönetmelikte konut finansmanı taksitinin bir kısmının erken ödenebileceği hükmü bulunmamaktadır. Bu husus bankaların inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Fakat uygulanmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

Belirtilen yönetmeliklere göre, konut finansmanlarında ve tüketici kredilerinde, tüketicinin taksit ödemeleri için erken ödemede bulunması durumunda, ilgili taksit tutarı içindeki anapara x erken ödenen gün sayısı x yıllık akdi faiz oranı / 36000 formülü sonucunda oluşan tutar kadar müşteriye indirim yapılmaktadır.

Tüketicinin bir taksit tutarından az olmamak kaydıyla, taksit ödemeleri haricinde bir erken ödemede bulunması durumunda, öncelikle biriken kar tutarı, vergi, harç ve benzeri yasal yükümlülükler müşteriden tahsil edilir. Sonrasında yapılacak ara ödeme tutarı kalan anapara borcundan düşülür ve oluşan yeni anapara tutarı üzerinden finansmanın ilk kullandırıldığındaki akdi kar payı oranı ile kalan taksit sayısı ve ödeme tarihleri değişmeden yeni taksit tutarları ile yeni ödeme planı oluşturulur ve böylece müşteriye indirim sağlanmış olur.

Ancak tüketicinin talep etmesi halinde taksit sayısı değişmeyecek şekilde, erken ödemesi yapılan taksit sayısına göre ödemesiz dönem belirlenebilmekte veya tüketicinin yazılı talebi ve tarafların mutabakatı ile mevcut ödeme planından farklı taksit sayısı ve ödeme tarihleri de belirlenebilmektedir.

Konut finansmanlarında ve tüketici kredilerinde tüketicinin erken kapama yapması durumunda ise belirtilen yönetmeliklere göre öncelikle biriken kar tutarı, vergi, harç ve benzeri yasal yükümlülükler müşteriden tahsil edilir. Sonrasında ise kalan anapara borcu müşteriden tahsil edilir. Böylece ödenmeyen taksitlerin kar kısmı tahsil edilmemiş olmakta ve müşteriye indirim sağlanmış olmaktadır.

Ayrıca “Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği”nin 11.maddesine göre konut finansmanlarında, müşteriyle imzalanan finansman sözleşmesinde yer verilmek suretiyle, tüketicinin, borçlandığı tutarın tamamını veya bir taksit tutarından az olmamak üzere herhangi bir tutarı vadesinden önce ödemesi durumunda, tüketiciden erken ödeme tazminatı talep edilebilmektedir. Bir taksit tutarından az olan taksit ödemelerinde ise bu tazminat alınmamaktadır.

Konut finansmanlarından alınabilen bu erken ödeme tazminatı, kalan vadesi otuz altı ayı aşmayan kredilerde erken ödenen anapara tutarının yüzde birini, kalan vadesi otuz altı ayı aşan kredilerde ise yüzde ikisini geçememektedir. Tüketici kredilerinden ise erken ödeme tazminatı tahsil edilememektedir.

3.4. Çağdaş Murabaha Standartları ile Türkiye Uygulamasının Mukayesesi

3.4.1. Murabaha Sözleşmesi Öncesindeki İşlemler

Müşteri almak istediği malı bularak Katılım Bankasına başvurduğunda kendisinden talep ettiği malın proforma faturası, mal gayrimenkul ise tapu fotokopisi, ikinci el araç ise araç ruhsatı fotokopisi istenebilmektedir. Çağdaş murabaha standartları açısından bu durumda bir sakınca bulunmamaktadır.

Müşteri, satıcı tarafından akit kurmak için yapılan icabı Katılım Bankasına başvurmadan önce kabul etmiş ise Katılım Bankası finansman işlemini yapmamaktadır. Ayrıca malı satan tarafın müşteriyle olan ilişkisini de kontrol ederek gerçek bir alım olup olmadığını da incelemektedir. Gerçek bir alım olmayan, fiktif işlem niteliğinde olan ve konusu altın, gümüş veya para olan talebi gerçekleştirilmemektedir. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

Başvuru aşamasında müşterinin bağlayıcı nitelikteki vaadi her iki tarafı (Katılım Bankası ve müşteri) bağlamamaktadır. Katılım Bankası malı satacağına dair bir vaade bulunmamaktadır. Ayrıca vaad aşamasında anlaşılan vade, karlılık ve diğer şartlarda, karşılıklı anlaşma ile değişiklik yapılmaktadır. Bu hususlarda da çağdaş murabaha standartları ile uyum söz konusudur.

Katılım Bankası, henüz kullanılmamış veya ileri bir tarihte kullanılması vaad edilmiş murabaha kredisi karşılığında müşterisinden ücret almamaktadır. Bu durum zaten yasal olarak da mümkün değildir. Fakat yasaların izin verdiği ölçüde her finansmandan olmak üzere tahsis ücreti alabilmektedir. Tahsis ücretini, yasadaki tanımı ile kredi ihtiyacının karşılanmasına olanak sağlayan sistemin işletilmesi ve operasyonel süreçlerin yönetilmesi amacıyla almaktadır.

Çağdaş murabaha standartlarına göre ise murabaha için imkan sağlamak veya bir limit açmak karşılığında limit tahsis komisyonu almak caiz değildir. Ayrıca Katılım Bankasının, personelinin zaten yapması gereken işleri için veya benzeri hususlar için bir karşılık öngörüp bunu satış bedeline eklemesi de uygun değildir.

Katılım Bankaları bu ücreti niyet olarak toplam karın peşin ödenmesi gereken bölümü olarak tahsil edebilir. Fakat müşteriye imzalatılan geri ödeme planında yasal sebeplerden dolayı tahsis ücreti adı ile belirtilmektedir.

Ayrıca alınan bu ücretler BDDK'nın yayınlamış olduğu “*Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ*”de belirtildiği üzere, ücret ve komisyon kalemlerinin yer aldığı kar payı dışı gelirler kalemi altında bankaya direkt olarak gelir yazmakta ve müşterilerin katılma hesabına yatırdığı paralarla kullandırılan finansmanlardan tahsil edilen kar paylarının, müşterilere dağıtılmak üzere toplandığı kar havuzlarına aktarılmamaktadır. Bu nedenle tahsis ücretinin şu anki uygulamasıyla peşin kar ödemesi olarak nitelendirilmesinde bu açıdan uygunsuzluk bulunmaktadır.

3.4.2. İslami Bankanın Vekalet Vermesi ve Malı Mülk Edinmesi

Katılım Bankaları, şu an itibarıyla hukuken mümkün olmamakla birlikte sözlü olarak herhangi bir malın mülkiyetini devralmadan önce müşterisine satmamaktadır. Çağrı merkezi yoluyla veya imzalatılan vekalet formu ile müşteriye mal alımı için vekalet vermektedir. Mal müşteri tarafından Katılım Bankası adına alınmakta ve müşteriye satış işlemi, mal alımından sonra yapılmaktadır. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

Çağdaş murabaha standartlarına göre, İslami finans kuruluşunun sorumluluğu ile vekil tayin edilen müşterinin sorumluluğunun birbirinden tam olarak ayrılması gerekmektedir. Bu da müşterinin satın alma vekaletini ifa ettiğini ve malı satın alma talebini finans kuruluşuna bildirmesi ile finans kuruluşunun bu satışı kabul ettiğini bildirmesi için gerekli sürenin geçmesi ile mümkün olur. Fakat kimi Katılım Bankaları tarafından müşteriye malın alışı için vekalet verilirken, malın satışı için de yine müşteriye vekalet verilebilmektedir. Dolayısıyla satın alma vekaletinin ifası ile murabaha işleminin tamamlanıp sözleşmenin akdedilmesi arasında geçen sürenin yeterliliği tartışmalı duruma düşmektedir.

Mal alımını gösteren belgeler ise müşteri adına düzenlenmektedir. Çağdaş murabaha standartlarına göre ise mal alımını gösteren belgelerin, İslami finans kuruluşu adına düzenlenmesi gerekmektedir.

Katılım Bankası normal şartlarda mal bedelini satıcıya doğrudan kendisi ödemektedir. Satışın gerçekten var olduğunu gösteren belgeleri de almaktadır. Satışa ilişkin evrakları yasal zorunluluk gereği de muhafaza etmek zorundadır. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

3.4.3. Murabaha Sözleşmesinin Akdedilmesi

Katılım Bankalarının malın hem alımı hem de satımı için müşteriye vekalet verdiği durumlarda, müşterinin murabaha konusu malın mülkiyetini vekaleten devralmış olmasıyla birlikte, murabaha satış sözleşmesini başkaca bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden kurulmuş sayabilmektedir. Bu durumda müşteri satın alma yetkisi dışında, satım yetkisi ile de donatılmış olmakta hem de murabaha sözleşmesi kendiliğinden kurulmuş sayılmaktadır. Bu iki husus da çağdaş murabaha standartlarına uymamaktadır.

Müşteri, tarafına verilen mal alım vekaleti ile malı Katılım Bankası adına satın aldıktan sonra işlemde vazgeçer ise satıcıya ödemenin yapılmış olması durumunda, mal satışı tarafına yapılmış gibi borçlu duruma düşmektedir.

Halbuki, çağdaş murabaha standartlarına göre müşteri murabaha akdini yapmak istemez ise murabaha bedelini ödemekle yükümlü kılınmaz. Müşteri işlemin başında bağlayıcı olarak vaadde bulunduyorsa bu durumda da sadece ortaya çıkan zararı ödemekle yükümlü olur.

Ayrıca müşteri tarafına verilen mal alım vekaleti ile malı Katılım Bankası adına resmi evrak olmadan ama İslam hukukuna göre geçerli olacak şekilde satın aldıktan sonra işlemde vazgeçer ise müşteriye herhangi bir yaptırım uygulanmadan finansman işlemi iptal edilmektedir. Fakat bu durumda da mal fikhen Katılım Bankası üzerinde kalmaktadır. Katılım Bankası malı muhayerlik hakkı ile de satın almadığından satıcıya iade edememektedir. Satıcının mal bedelini istemesi gibi bir durumun oluşması durumunda ise Katılım Bankasının satıcıya yasal olarak ödeme yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Müşteri işlem başında bağlayıcı olarak vaadde bulunduyorsa bu durumda da fikhen sadece ortaya çıkan zararı ödemekle yükümlü olur. Fakat böyle bir durumda da Katılım Bankasının ortaya çıkan zararı yasal olarak müşteriden talep etme yetkisi bulunmamaktadır.

Katılım Bankası ile müşteri arasında murabaha sözleşmesi imzalanırken malın bedeli ve uygulanacak kar taraflarca tam olarak bilinmektedir. Değişken kar oranı uygulanmamaktadır. İlk başta belirlenen sabit kar oranı üzerinden işlem yapılmakta ve yasaların izin verdiği ölçüde ve müşteri talebine istinaden kısa veya uzun vadeli taksitle satış yapılmaktadır. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

Katılım Bankası müşterisine çağdaş murabaha yoluyla mal satarken, malın tüm veya bazı kusurlarından sorumlu olmayacağı şartını ileri sürmekte ve müşteriyle imzalanan sözleşmede de bu durumu açıklamaktadır. Kusurdan sorumlu olmama şartıyla yapılan bu satış çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır. Ancak malın devir, teslim edilmemesi ve zabt hallerinde sorumlu olmayacağı AAOIFI murabaha standartlarına uygun değildir.

3.4.4. Teminatlar ve Alacakların Tahsilini Sağlayıcı Tedbirler

Katılım Bankası, müşterinin birbirini izleyen en az iki taksitini ödememesi veya geciktirmesi durumunda tüm taksitlerin muaccel hale geleceği yönünde şart koşmaktadır. Ayrıca bu hakkını kullanmadan önce müşteriye ödeme için 30 gün süre tanıdığını bildiren bir ihtarname göndermekte ve bu sürenin dolması halinde taksitlerin muaccel hale geleceği belirtilmektedir. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

Katılım Bankası müşterinin taksit ödemelerini geciktirmesi durumunda finansmana konu aylık akdi kar payı oranının azami %30 fazlası baz alınarak gecikme gün sayısı ve temerrüte konu tüm alacağın anaparası üzerinden hesaplanan gecikme bedelini müşteriye yansıtmaktadır. Tahsil edilen bu bedeller kimi Katılım Bankaları tarafından kar mahrumiyeti olarak adlandırılmaktadır.

Katılım Bankasının menfaatleri doğrultusunda da harcanabilen ve kar mahrumiyeti adı altında tahsil edilen bu bedeller çağdaş murabaha standartlarına uymamaktadır. Çünkü İslami finans kuruluşunun kendi yararına olacak şekilde gecikmeye düşen müşterisinden borç tutarı dışında bir ödeme alması çağdaş murabaha standartlarına göre uygun değildir. Tahsil edilen bu bedellerin fikhi denetim heyetinin gözetiminde hayır işlerine harcanması gerekmektedir.

Katılım Bankası çağdaş murabaha borcunun vadesini uzatma karşılığında borcun miktarını artırmamaktadır. Müşterinin çağdaş murabaha finansmanında borcu artırıcı yönde de yeniden yapılandırma yapmamaktadır. Bu hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır. Fakat müşterinin ödeme güçlüğü çekmesi halinde organize teverruk gibi yöntemler kullanarak müşterinin çağdaş murabaha borcunu tahsil edebilmektedir. Müşterinin yeni oluşan teverruk borcunun eski çağdaş murabaha borcundan fazla olması durumunda, farklı bir akitle yapılan bu işlemin

borcu artırıcı yönde yeniden yapılandırma sayılıp sayılmayacağı ise ayrıca incelenmesi gereken, tartışmaya açık bir husustur.

Katılım Bankası, yasal prosedürler gereği müşterisine imzalatmış olduğu finansman sözleşmesinde, müşterinin taksitlerini vadesinden önce ödemesi durumunda yasanın belirlediği ölçülerde olmak üzere indirim yapacağını belirtmektedir. Fakat çağdaş murabaha standartlarına göre önceden anlaşılmamış olma koşulu ile indirim yapmak caizdir. Bu nedenle ilgili husus, çağdaş murabaha standartlarına uymamaktadır.

Yapılan çağdaş murabaha işlemlerinde müşterilerden İslam dinine göre meşru olan teminatlar alınmaktadır. Bunlar arasında kefalet, hesaba bloke, taşınır veya taşınmaz malların rehni gibi teminatlar bulunmaktadır. Rehin, murabaha taksitleri ödendikçe aşamalı olarak fek edilebilmektedir. Belirtilen hususlar çağdaş murabaha standartları ile uyumlu durumdadır.

SONUÇ

Tarihsel olarak çıkış noktası klasik fikhın olduğu ilk dönemlere kadar dayanan klasik murabaha, 1976 yılında İslami bankacılığın gelişmeye başlaması ile birlikte yerini yavaş yavaş çağdaş murabahaya bırakmıştır.

Günümüzde İslami bankaların aktiflerine bakıldığında ürün portföylerinde çağdaş murabaha ürününün ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bugünkü şekliyle çağdaş murabaha, İslami bankacılık sisteminde bir sermaye işletim yöntemi, bir yatırım ve finansman türü haline gelmiştir.

Dünya İslami bankacılık aktifleri, 2013 yıl sonu itibariyle 1,2 trilyon Amerikan dolarına ulaşmıştır. Bu doğrultuda, İslami finans sektörü büyüdükçe sektörü düzenlemek, teşviklerle büyümeyi sürdürmek, işlemleri standartlaştırmak, yeni ürünler geliştirmek, İslam hukuku kurallarına uyumluluğu denetlemek gibi maksatlarla kurulan uluslararası kuruluşların sayısı, ihtiyaçlar doğrultusunda her geçen gün artmaktadır.

Bu kurumların arasında yer alan AAOIFI ve IFSB gibi düzenleyici kurumlar, İslami bankaların işleyişlerinde İslam hukuku ilkelerine bağlı kalmalarını sağlayacak bir kaynak oluşturmak ve ayrıca farklı fikh danışma kurulları tarafından verilen fetvalar ve alınan kararlar arasında uyum sağlamak amacıyla standartlar yayınlamaktadır.

İslami finans kurumlarının İslami kurallar çerçevesinde muhasebe, denetim ve yönetimlerini denetleyen, standartlar yayınlayan AAOIFI, İslami bankalar tarafından sıkça kullanılan çağdaş murabaha yöntemi ile ilgili de standartlar yayınlamıştır.

Bu standartlar ile Türkiye'deki Katılım Bankalarının çağdaş murabaha işleyişlerini mukayese ettiğimizde, bazı standartların yasal sebepler nedeniyle uygulanmadığı görülmektedir. Ayrıca Katılım Bankalarının çağdaş murabaha işleyişleri arasında farklılıklar olduğu da görülmüştür.

Katılım Bankalarının çağdaş murabaha işleyişlerindeki bu uygulama farklılıkları, toplumda Katılım Bankacılığına yönelik algı bozukluğuna da neden olmaktadır. Söz konusu duruma yol açan en temel etken, Katılım Bankalarının farklı danışma kurullarından fetva alması ve bu nedenle ortaya çıkan içtihat farklılıklarıdır. Katılım Bankalarının aldıkları kararlar, ürün ve hizmet sunumları bu nedenle farklılık gösterebilmektedir. Her ne kadar içtihat farklılıkları meşru zeminde mümkün görüle

de, toplumun bu konudaki bilgi eksikliği, farklı algılamaları da beraberinde getirmektedir.

Katılım Bankalarının çağdaş murabaha uygulamalarındaki bu farklılıkların giderilmesi için, tüm Katılım Bankalarını kapsayacak şekilde bir üst (merkezi) danışma kurulu oluşturulmasının gerektiği görülmektedir.

Şu an Katılım bankacılığı sektöründe, faizsiz finans prensiplerini dikkate alarak uygulama farklılıklarının giderilmesini, ürün ve hizmetlerin standart hale getirilmesini sağlayacak bir yapı bulunmamaktadır. Ürün ve hizmetlerin faizsiz finans prensiplerine uygunluğu, bankaların kendi bünyesinde yer alan danışma kurulları tarafından belirlenmektedir.

TKBB tarafından oluşturulan “Strateji Belgesi” çerçevesinde, tüm Katılım Bankaları için bağlayıcı olacak şekilde, İslam hukuku, finans, iktisat, muhasebe, hukuk alanlarında uzman kişilerden oluşan ve çalışmasında dünyadaki fıkıh akademisi modellerini örnek alan Danışma Genel Kurulu oluşturulması için de bir strateji oluşturulmuştur.

Bu stratejinin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan paydaşlar ise TKBB, BDDK, Katılım Bankaları ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı olan Din İşleri Yüksek Kurulu’dur.

Belirtilen Danışma Genel Kurulu’nun oluşturulması ve işler hale getirilmesi akabinde, çağdaş murabaha işlemleri dahil Katılım Bankaları arasındaki tüm uygulama farklılıkları asgari seviyeye inecektir.

Oluşturulacak Merkezi Danışma Genel Kurulu ile birlikte Katılım Bankaları arasındaki uygulama farklılıklarının asgari seviyeye inmesi, tek başına çağdaş murabaha standartlarına uyum için yeterli gözükmemektedir. Merkezi Danışma Kurulu’nun alacağı kararların uygulanabilmesi için yasal bazı düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, çağdaş murabaha standartlarına uyum sağlayabilmek için alınması gereken en önemli aksiyonun, konvansiyonel banka mevzuatı ile Katılım Bankacılığı mevzuatını mümkün olduğunca birbirinden ayırmak olduğu gözükmemektedir.

Bu noktada, Katılım Bankacılığı sisteminin felsefesi ile uyuşmayan düzenlemelerin belirlenmesi ve sistemin hassasiyetlerini öne alan düzenlemelerin titizlikle hazırlanması önem arz etmektedir. Katılım Bankaları tarafından uygulanan çağdaş murabaha dahil tüm yöntemler, yasal anlamda Kanun’lara girmeli ve

Kanun'da yer alan Katılım Bankalarının finansman sağlama yöntemleri İslam hukukuna uygun şekilde değiştirilmelidir.

Tespit edilen yasal sıkıntılara sırasıyla baktığımızda ilk göze çarpan, başvuru aşamasında müşterinin verdiği vaadin yasal olarak bağlayıcı olmamasıdır. Müşterinin başvuru aşamasındaki vaadine aykırı davranması halinde Katılım Bankası, uğradığı fiili zararın tamamını müşteriden talep ve tahsil edebilmelidir.

Bir diğer husus, müşterilerden tahsil edilen tahsis ücretinin, şu anki haliyle AAOIFI standartlarına uygun olmamasıdır. Tahsis ücretinin bu haliyle Katılım Bankaları tarafından tahsiline izin verilmemelidir.

Malın alındığını gösteren satışa ilişkin evraklar ise Katılım Bankası adına düzenlenmelidir. 20 Eylül 2001 tarihinden önce Katılım Bankalarının, o zamanki adı ile özel finans kurumlarının ticari faaliyetlerinde, müşteri tarafından satın alınmak istenen mal, özel finans kurumu tarafından sipariş verilerek satın alınmakta ve satın alınmaya ilişkin fatura, özel finans kurumları adına kesilmekteydi. 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı düzenleme ile birlikte mevzuatta değişiklik yapılmış ve özel finans kurumlarının fatura düzenleme sistemi uygulamadan kaldırılmıştır.

Fatura düzenleme sisteminin kalkmasının en önemli sebebi katma değer mevzuatına göre alım satım sürecinde yapılan herhangi bir usulsüzlükten zincirleme olarak alıcı ve satıcı ile birlikte özel finans kurumlarının da sorumlu durumda kalmasıydı.

Çağdaş murabaha standartlarına uyum sağlamak için Katılım Bankalarının işleme taraf olmalarını sağlayabilmek adına fatura sisteminin tekrar yürürlüğe konabilmesi gerekmektedir. Bunun için de Katılım Bankalarının fatura kaynaklı oluşacak sorumluluklarının düşürülmesi gerekmektedir.

İlgili yasal düzenlemelerle, Katılım bankalarının finansman sağlama amacı nazara alınarak, prensiplerine uygun yöntemler kullanmasından dolayı zuhur edebilecek olan, fazladan sorumlulukların bertaraf edilmesi sağlanmalıdır. Satın alınan malın mülkiyet geçişlerinde ortaya çıkan çifte vergilendirme ve ilave ücretlendirmenin de gerekli düzenlemeler yapılarak engellenmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2012). *Finans Kuruluşları İçin Faizsiz Bankacılık Standartları*. (Çev. M. Odabaşı, ve İ. E. Aktepe) İstanbul: TKBB. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı.)
- AAOIFI. (2016). *About AAOIFI*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://aaoifi.com/about-aaoifi/?lang=en> adresinden alındı
- Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. (2017). *31.12.2016 Bağımsız Denetim Raporu*. <https://www.albaraka.com.tr/pdf/ALBARAKATURK-31-12-2016-TR-SOLO.pdf> adresinden alındı
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Beki, A. (2005). *İslam'da Güncel Ticari Meseleler*. Kayseri: Bekke Yayınları.
- Cebeci, İ. (2010). *Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları. Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CIBAFI. (2016). *About CIBAFI*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://www.cibafi.org/Pages.aspx?id=pvRm8sofDxI=> adresinden alındı
- Durmuş, A. (2011). *İslam Hukuku Açısından Tarihten Günümüze Kredi ve Finans Yöntemleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ersoy, A. (1993). *Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli [Faizsiz Kredileşme Sistemi]*. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları.
- Günay, H. M. (2012). *Fıkhi Açıdan Finans ve Altın İşlemleri*. Konya: Ensar Neşriyat.
- IDB. (2010). *Islamic Finance and Global Financial Stability*. Cidde: IDB.
- IDB. (2016). *About IDB*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://www.isdb.org/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://24de0d5f10da906da85e96ac356b7af0> adresinden alındı
- IFSB. (2016). *About IFSB*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://www.ifsb.org/background.php> adresinden alındı
- IIFM. (2016). *About IIFM*. Mayıs 15, 2016 tarihinde http://www.iifm.net/about_iifm/corporate-profile adresinden alındı
- IIRA. (2016). *About IIRA*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://www.iirating.com/aboutus.aspx> adresinden alındı

- IRTI. (2016). *About IRTI*. Mayıs 15, 2016 tarihinde <http://www.irti.org/English/AboutIRTI/Pages/default.aspx> adresinden alındı
- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (2017). *31.12.2016 Bağımsız Denetim Raporu*. <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-721.vsf> adresinden alındı
- Mutlu, İ. (2003). *Faiz*. İstanbul: Mutlu Yayıncılık.
- Özsoy, İ. (2011). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB.
- SERPAM. (2013). *İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği*. İstanbul: SERPAM.
- Şahin, E. (2007). Türkiye'de Düünden Bugüne Katılım Bankaları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tarkan, M. (2001). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yönetim*. Ankara: Nobel Yayın Evi.
- TKBB. (2005). *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*. İstanbul: TKBB.
- TKBB. (2015). *Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015 - 2025*. İstanbul: TKBB.
- TKBB. (2016). *TKBB, Fon Kullandırım İşlemleri Hk.* Aralık 20, 2016 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/mesleki-tanzim-kararlari#1593> adresinden alındı
- TKBB. (2016). *TKBB, Katılım Bankaları Murabaha İşlemleri*. Aralık 24, 2016 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM%20BANKALARI%20-%20MURABAHA%20%c4%b0%c5%9eLEMLER%c4%b0.pdf> adresinden alındı
- TKBB. (2016). *TKBB, Katılım Bankasının Müşterisine Vekalet Vermesi Murabaha İçin Önemli Midir?* Aralık 14, 2016 tarihinde <http://www.katilimbankaciligi.com/katilim-bankasinin-musterisine-vekalet-vermesi-murabaha-icin-onemli-midir/> adresinden alındı
- TKBB. (2016). *TKBB, Mahrum Kalınan Kar Payı*. Aralık 15, 2016 tarihinde Sorularla Katılım Bankacılığı: <http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1553> adresinden alındı
- TKBB. (2016). *TKBB, TKBB'nin Görevleri*. Ekim 29, 2016 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/gorevleri> adresinden alındı
- TKBB. (2017). *Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Başlıca Finansal Büyüklükleri*. <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresinden alındı

- Tunç, H. (2010). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi Ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. (2016). *30.09.2016 Bağımsız Denetim Raporu*. <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/BagimsizDenetimRaporlari/Attachments/76/bagimsiz-denetim-raporu-3-donem-30092016-konsolide.pdf> adresinden alındı
- Türkmenoğlu, R. E. (2007). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vakıf Katılım Bankası A.Ş. (2016). *30.09.2016 Bağımsız Denetim Raporu*. <http://vakifkatilim.com.tr/pdf/bagimsiz-denetim-raporu-2016-3.pdf> adresinden alındı
- Yanpar, A. (2015). *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Zaim, S. (1992). *İslam İnsan Ekonomisi*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Ziraat Katılım Bankası A.Ş. (2017). *31.12.2016 Bağımsız Denetim Raporu*. <http://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Documents/ara-donem-faaliyet-raporu/2016/Ziraat-Katilim-Aralik-2016-Denetim-Raporu.pdf> adresinden alındı